

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДІВ РОМАНУ
Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА “THE GREAT GATSBY”**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0350-а-п
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно)
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Дідик Валерія Олександрівна

Керівник к.ф.н., доц. Юнацька А. Б.

Рецензент д.ф.н., проф. Зацний Ю. А.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра Теорії та практики перекладу з англійської мови

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ДІДИК ВАЛЕРІЇ ОЛЕКСАНДРІВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проткту) «Лінгвальні особливості перекладів роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Чуян Світлана Олександрівна, к.ф.н., _____ доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «08» квітня 2021 року № 566-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту)

22.11.2021 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)

Теоретичні засади дослідження перекладу англійськомовного художнього тексту на українську мову, перекладу реалій, фразеологізмів, іншомовних вкраплень, використання лексико-граматичних трансформацій при перекладі

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) Теоретично обґрунтувати особливості перекладу англійськомовного художнього тексту українською мовою; 2) Проаналізувати різні підходи до класифікації лексичних трансформацій; 3) З'ясувати специфіку використання лексичних трансформацій при перекладі; 4) Проаналізувати на основі теоретичного матеріалу лексичні трансформації таких типів: заміна, перестановка, додавання, опущення на матеріалі українського перекладу роману “The Great Gatsby” Ф. С. Фіцджеральда

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання ви- дав	завдання прийняв
Вступ	к.ф.н., доц. Чуян С. О.	07.05.2021	07.05.2021
Розділ 1	к.ф.н., доц. Чуян С. О.	03.06.2021	07.05.2021
Розділ 2	к.ф.н., доц. Чуян С. О.	15.07.2021	15.07.2021
Висновки	к.ф.н., доц. Чуян С. О.	27.09.2021	27.09.2021

6. Дата видачі завдання 22.04.2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк вико- нання етапів роботи (про- екту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	квітень 2021	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2021	виконано
3.	Написання вступу	червень 2021	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2021	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2021	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2021	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2021	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2021	виконано
9.	Захист	грудень 2021	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____
(підпис)

В. О. Дідик
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

С. О. Чуян
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____
(підпис)

В. В. Погонєць
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 70 стор., 56 джерел.

Об’єкт дослідження: лінгвальні особливості у перекладах українською мовою роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”.

Мета роботи: виявлення лінгвальних особливостей у перекладах українською мовою роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby” и порівнянні з оригіналом.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії дискурсу, розроблені в лінгвістиці та літературознавстві.

Отримані результати: дослідження перекладів роману показало, що національно-культурний компонент при відтворенні цільовою мовою може бути або переданим (часто – не цілком повноцінно) або підміненим чи втраченим повністю, що пов’язано із засобами відтворення реалій. Загалом, усі засоби відтворення реалій і власних назв можна умовно поділити на три групи, при яких: 1) національно-культурний компонент реалій збережено максимально (засіб транслітерації та дескриптивної перифрази); 2) національно-культурний компонент зберігається частково (метод віднайдення ситуативного відповідника, гіперонімічне перейменування); 3) національно-культурний компонент втрачається повністю або замінюється національно-культурним компонентом реалії цільової мови (метод уподібнення). У перекладах роману “The Great Gatsby” Ф. С. Фіцджеральда, завдяки розширенню кількості та якості уживаних засобів відтворення реалій, максимально відтворений національно-культурний компонент реалій оригіналу.

Ключові слова: переклад, роман, відтворення, приклад, зіставлення, відтворення, засіб.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗДІЙСНЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	5
1.1 Поняття художнього перекладу як об'єкту дослідження.....	5
1.2 Труднощі здійснення художнього перекладу.....	13
1.3 Перекладацькі трансформації як засіб реалізації художнього перекладу.....	21
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДІВ РОМАНУ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА “THE GREAT GATSBY”	35
2.1 Дослідження лінгвальних особливостей роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”.....	35
2.2 Аналіз особливостей перекладів роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”.....	37
2.2.1 Використання лексичних трансформацій.....	37
2.2.2 Граматико-синтаксичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу.....	49
2.2.3 Лексико-граматичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу твору.....	54
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

ВСТУП

Переклад художніх творів був і залишається актуальним протягом віків. Так, такий вид перекладу є одним з потужних засобів поглиблення міжкультурних зв'язків, з огляду на те, що читач іноземного твору, хоч і сприймає текст українською мовою, проте, стикається з невідомими йому культурними звичаями, традиціями, особливостями, тощо.

Актуальність даного дослідження обумовлена невщухаючим інтересом сучасної науки до проблеми перекладу художнього твору. Інтерес, що проявляється в сучасній лінгвістиці до особливостей створення адекватного перекладу, робить актуальним дослідження специфіки перекладу художнього твору.

В основу теоретичної бази дослідження ліг ряд принципів і положень перекладознавства, а саме: положення В. Н. Комісарова, І. С. Алексєєвої, І. В. Арнольда, Л. С. Бархударова, В. С. Віноградова, С. І. Влахова, І. Р. Гальперіна, Н. К. Гарбовського, В. І. Карабана, К. О. Новікової, тощо.

Об'єктом даного дослідження особливості здійснення перекладу художніх творів.

Предметом є перекладацькі трансформації як засіб створення адекватного перекладу.

Метою даного дослідження є встановлення лінгвальних особливостей перекладів роману Ф.С. Фіцджеральда "The Great Gatsby".

Згідно мети, робота має наступні **завдання**:

- Інтерпретувати художній текст як об'єкт лінгвістичних досліджень;
- Окреслити специфічні риси художнього тексту;
- Розглянути художній текст як перекладацьку проблему;
- Навести сучасні підходи до визначення поняття адекватності;
- Схарактеризувати перекладацькі трансформації як спосіб досягнення адекватності;
- Розглянути сучасні типології перекладацьких трансформацій;

- Провести аналіз лінгвальних особливостей перекладів роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”.

Робота спирається на наступні **методи дослідження**:

- Аналіз, синтез та узагальнення інформації з науково-літературних джерел;
- Дефініційний аналіз;
- Компонентний аналіз;
- Контекстуально-інтерпретаційний аналіз;
- Лінгвокультурний аналіз;
- Метод суцільної вибірки.

Теоретична значимість даного дослідження полягає в певному внеску отриманих результатів у розробку проблем перекладу художнього тексту, пов'язаних з його специфікою.

Практична значимість дипломної роботи полягає в тому, що дані, отримані в ході аналізу, можуть бути використані як підґрунтя для подальшого дослідження, можуть стати матеріалом для написання наукових статей, розроблення посібників з теорії та практики перекладу, розроблення лекцій для студентів філологічних факультетів.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше було здійснено спробу визначення лінгвальних особливостей перекладів роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”.

Робота має наступну **структуру**: складається зі вступу, двох розділів, висновків. Наприкінці роботи подано список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗДІЙСНЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Поняття художнього перекладу як об'єкту дослідження

В сучасному світі, художній текст розглядається як мовний феномен, справжній художній світ. Феноменальність художнього тексту полягає в тому, що в ньому відображається модель дійсності паралельно з моделлю вигаданого автором світу. Художній текст є системою, яка має власну мету та завдання, та водночас, він представляє собою і порушення цієї системи [Баран 2000, с. 65–79]. Парадоксальність такого судження зумовлена тим, що художній текст представляє собою систему закодованих сенсів, які кожен читач інтерпретує власним чином.

Художній текст побудовано у відповідності до образного мислення і спрямовано на емотивну сферу читача. Його головна функція – комунікативно-естетичний вплив на особистість читача. В художньому стилі розкривається індивідуальний стиль автора, підтекст, інтерпретаційний функціональний план, за допомогою якого утворюється вторинна дійсність.

Особливу цінність для вивчення художнього тексту становлять дослідження, що проводилися в межах лінгвістики тексту.

Художній текст завжди викликав жвавий інтерес дослідників. Художня література – це тексти, спеціалізовані для передачі естетичної інформації. Засоби її оформлення різноманітні. Естетична інформація у художньому тексті передається за рахунок стилістичних, лексичних та граматичних засобів.

Текст розглядається як складна система, як ієрархічне утворення, що є поєднанням різнорідних компонентів, які специфічно взаємодіють один з одним. Незважаючи на багатоаспектність тлумачення цього поняття, можна виділити за-

гальні його риси, а саме: текст є результатом процесу мовної творчості, характеризується цілісністю, зв'язністю, завершеністю і має комунікативну спрямованість. Текст – це структурована єдність, що виражає певну систему відносин комплексного явища дійсності.

Призначений для передачі і для зберігання інформації, текст є внутрішньо пов'язаним, закінченим цілим, що володіє ідейно-художньою єдністю. Текст виділяється, у першу чергу, щільним оформленням та завершеністю. Щільне оформлення включає інформативність, цілісність, зв'язність, замкнутість і завершеність повідомлення [Бреус 2007, с. 60].

Текст – один із засобів реалізації соціально-значущого акту мовного спілкування. Він може набувати параметрів структури, отримує статус художнього тексту, художнього твору.

У теоретичній літературі поняття художній текст розуміють як «відмежований мовний макрооб'єкт, якому в результаті цілеспрямованої комунікативної діяльності надана конструктивна виразність, внутрішня і зовнішня форма; як комунікативна єдність, де кожен елемент «щось здійснює, для чогось існує». За іншим визначенням – це форма «реалізації концепції автора, його індивідуальної картини світу, втіленої за допомогою відібраних відповідно до авторського задуму мовних засобів», яка адресована читачеві [Воронков 1991, с. 45].

Естетична спрямованість художнього мовлення відрізняє її від інших актів мовної комунікації, де головним завданням є передача повідомлення, інформації, що містяться в ньому.

Фактуальна, концептуальна та підтекстова інформація тексту складають внутрішню цілісність тексту, яка сприймається читачем через значення, які становлять його тематичну сітку, повторювану в тексті. Тематична сітка може виражатися повтором слів, образів, символів, сцен і тем, які призводять читача до усвідомлення того, на чому хотів акцентувати увагу читача автор [Влахов 1980, с. 99].

Текст – це пристрій, що породжує нові смисли слів, а також несподівані синтаксичні побудови. Сам образ автора є організуючим початком, фокусом усієї

мовностилістичної системи твору. Письменник, що володіє твердою і певною життєвою позицією, обов'язково створює свій твір як вираження самого себе [Латышев 2007, с. 31–36].

Художню літературу від інших творів відрізняє смисловий зміст. Ця властивість знаходить свій вияв у здатності письменника передати більше інформації, ніж та, про яку говорить у своїй сукупності прямий сенс слів, і спонукати до роботи думки і почуття, а також читацьку уяву. Ще однією характерною рисою художньої літератури є яскраво виражена національна забарвленість змісту і форми, що є досить природним для літератури – відображення дійсності в образах, обумовлених у даній мові. Важливо також і відображення того часу, коли був написаний твір. Йдеться про тісний зв'язок між історичною обстановкою і образами твору, що його відображають [Алимов 2004, с. 34]. Велике значення має й індивідуальний стиль письменника, який використовує певні мовні стилі загальнонародної мови.

У дослідженнях Ю. Кристевой, Р. Барта, Ж. Женетта, М. Ріффатера, І.Р. Гальперіна, З. Я. Тураєва, Т. М. Ніколаєвої, О. Б. Воробйової, В. І. Карасика, Л. Женні, М. М. Бахтіна та Ю. М. Лотмана існують положення, які є суміжними. Основними з них, що представляють цінність для нашої роботи є такі положення:

1. Художній текст є феноменом світової культури, що володіє багатовимірними зв'язками з іншими явищами культури, а особливо – з іншими художніми текстами (Ю. М. Лотман, Р. Барт, Ю. Кристева, М. М. Бахтін).

2. Художній текст є багатовимірним комплексним утворенням і відноситься одночасно як до мови, так і до мовлення (залежить від підходу до його розгляду); найбільш істотні ознаки тексту, що визначають специфіку цього об'єкта лінгвістичного вивчення, є категоріями тексту; категорії тексту неоднорідні (І. Р. Гальперін, З. Я. Тураєва, Т. М. Миколаєва О. Б. Воробйова, В. І. Карасик). Однак тип зазначених зв'язків і характеристики неоднорідності тексту розглядаються дослідниками по-різному.

Художній текст є єдністю системного та індивідуального, у ньому поєднуються відображення об'єктивного світу та авторське його осмислення. У діяльності автора художнього твору розрізняють два істотні моменти: художнє пізнання дійсності та її творче втілення у словесному матеріалі. Письменник вибудовує специфічну структуру тексту у лексико-синтаксичному плані, що є результатом цілого комплексу переплетених і взаємопов'язаних компонентів, а також фактором, який бере активну участь у створенні певних стилістичних ефектів. З одного боку, автор для опису художньої дійсності користується численними засобами індивідуалізації, такими як: тропи, стилістичні фігури, маркована лексика тощо. З іншого боку, щоб читач зміг зрозуміти й оцінити його оригінальність та неповторність, письменник спирається на норми літературної мови (мова-стандарт).

Переклад художнього твору з однієї мови на іншу являє собою один з важливих аспектів теорії перекладу, тому що в ньому крім відтворення сенсу повинна адекватно донести до читача і образна сторона. Відмінною рисою будь-якого художнього тексту є передача крім логічної, раціональної емоційно-естетичної, експресивної інформації. Різні лексико-синтаксичні прийоми служать провідником цієї інформації і, отже, від того наскільки адекватно вони будуть переведені з однієї мови на іншу залежить точність художнього перекладу. Оскільки художній текст має національно-культурної та тимчасової обумовленістю, то завдання перекладача також полягає в її правильної, еквівалентної передачі. Нерідко з урахуванням тих змін, які сприяють природному входження тексту художнього твору в культуру переводить мови.

При перекладі художнього тексту з однієї мови на іншу велику роль відіграє стилістичний підхід, що розвивається в працях таких вчених – лінгвістів, як А. В. Федоров, Л. с. Бархударов, М. П. Брандес, Т. Р. Левитська, А. М. Фиттерман, А. Д. Швейцер, J. A. Catford, Jakobson R. E. Nida, T. Savory. Саме він сприяє об'єктивній функціонально-стилістичної діагностики повноцінність перекладу. Вона означає передачу змісту оригіналу і повноцінну стилістична відповідність йому. Дослідження перекладу стилістичних прийомів з однієї

мови на іншу – це прагнення розкрити діалектичну єдність співвідношення змісту і форми оригіналу засобами перекладу. Сміслова багатоплановість художнього тексту визначає стилістику тексту, його стильові нюанси. Принципом перекладності в теорії перекладу відповідає принцип порівнянності в стилістиці [Влахов 1980, с. 2].

Порівнюючи художні тексти з іншими текстами, В. В. Сдобніков і О. В. Петрова виділяють ряд відмінностей художніх текстів від будь-яких інших. Отже, художні тексти відрізняються:

1. Способом опису дійсності, яка в художньому тексті представлена у вигляді образу.
2. Метою створення тексту: крім естетичного впливу на читача, художній текст покликаний сформувати ставлення читача до змісту художнього твору.
3. Характером і способом інформації, яка передається. Перш за все, художній текст характеризується високим ступенем образності, крім того, частина інформації художнього тексту може бути передана імпліцитно, за рахунок особливої властивості художньої літератури, званої «сміслової ємності». «Ця властивість проявляється в здатності письменника сказати більше, ніж говорить прямий сенс слів в їх сукупності, змусити працювати і думки, і почуття, і уяву читача» [Сдобніков 2007, с. 38]. І, нарешті, в межах художнього тексту мова теж стає носієм інформації, тому твір художньої літератури являє собою багаторазово закодований текст, що обумовлює його множинність прочитань і тлумачень.
4. Ступенем активності читача: художній текст передбачає певну ступінь «домислювання», «співтворчність» читача при створенні твору.
5. Наявністю авторської позиції, образу автора, які і створюють внутрішню єдність художнього тексту.
6. Композиційним різноманітністю.
7. Високим ступенем національно-культурної і тимчасової обумовленості.

8. Самодостатністю, оскільки будь-який художній твір можна розглядати як витвір мистецтва.

2) Художній переклад є особливим напрямком перекладацької діяльності і являє собою письмовий переклад художніх творів з однієї мови на іншу. Основна складність художнього перекладу полягає не в тому, щоб передати зміст, а в умінні передати унікальний авторський стиль твору, естетику, багатство мовних засобів, а також атмосферу, гумор, характер і настрої, закладені в тексті. Найбільш складним в перекладі таких текстів, є пошук семантичних (смислових) відповідностей для передачі референційних значень. Лексичні одиниці різних мов, за своєю семантикою можуть відповідати як повністю, так і частково, або ж зовсім не відповідати. Найчастіше при перекладі і зіставленні лексем спостерігається часткова відповідність – тобто, на одне слово у вихідному іноземному тексті припадає кілька семантичних еквівалентів. Завдання ж перекладача – вибрати той варіант, яких найбільш точно відобразить сенс перекладеного тексту і при цьому збереже художність тексту і його гармонійність.

3) Також крім знань самої мови, обов'язковою умовою якісного перекладу є те, щоб перекладач був знайомий з культурою і ментальністю тієї країни, тієї нації, мову якої він перекладає. Отже, перекладач має володіти значним обсягом фонових знань, адже, займаючись перекладом літературного тексту, важливо не тільки передати авторський задум, а й також відобразити стиль, світогляд і особливості авторського викладу.

4) Художній переклад тексту вважається найбільш складним з письмових видів перекладу. Можна сказати, що він являє собою не стільки особливий вид перекладу, скільки окремий вид мистецтва. Якщо технічний переклад, переклад документів, юридичних і фінансових текстів – це об'єкти майстерності досвідченого професійного перекладача, то художній переклад буквально знаходиться на роздоріжжі ремесла, професії та мистецтва [Ахманова 2004, с. 196].

5) Те, що зазвичай називають мистецтвом перекладу, відноситься і до області психології перекладача, до його вміння здійснювати перекладацький процес, створювати повноцінний текст перекладу, робити правильний вибір мовних засобів, враховуючи всю сукупність факторів, що впливають на хід і результат перекладу. При роботі з художніми творами, перекладач має залучати талант письменника або поета.

6) Згідно думки відомого теоретика перекладу І. Лівого [цит. за 30], переклад як вид мистецтва являє собою проміжну категорію між оригінальною творчістю і виконавським мистецтвом. Багато великих літераторів починали з перекладу творінь своїх попередників з інших культур.

7) Великі письменники минулого вважали своїм обов'язком володіти кількома іноземними мовами, включаючи мертві, щоб читати в оригіналі шедеври, які прославили своїх авторів по всьому світу [Лосев 1981, с. 48]. Пам'ятаючи про це, слід розуміти, що гідний художній переклад під силу не кожному досвідченому перекладачеві.

8) Повноцінний художній переклад – це відтворення твору заново, зберігаючи його культурні особливості, але роблячи їх зрозумілими представнику іншої нації і культури. Даний вид перекладу вимагає, винахідливості, вживання, співпереживання, вміння зберегти темп і ритм твору, розкриття творчої індивідуальності перекладача, але так, щоб вона не затьмарювала своєрідності автора, не привносячи зайвих прикрас «від себе». Перераховані нами вимоги до художнього перекладу наводять на питання про допустимий ступінь близькості перекладу до тексту оригіналу [Валеева 2006, с. 61].

9) Першою і найочевиднішою характеристикою є така особливість художнього перекладу, як його небуквальність. На відміну, наприклад, від перекладу наукового тексту, де точність є основним критерієм вірності такого перекладу, художній переклад – це дуже вільний переклад, в якому не настільки важлива точність тексту, що перекладається, скільки враження і відчуття, які такий текст залишає читачеві після його прочитання.

10) Зробити гідний художній переклад під силу тільки перекладачеві, що володіє письменницькими здібностями. Працюючи з текстами художньої літератури, перекладач стикається, відповідно, з таким функціональним стилем мови як художній стиль. Цей стиль найчастіше характеризується образністю, емоційністю мови. Він впливає на уяву і почуття читача, передає думки і почуття автора, використовує все багатство лексики. Завдання перекладача зробити так, щоб текст перекладу викликав такі ж почуття і переживання у читача, як і оригінал, тому важливо уникати дослівно точного перекладу, який не завжди відтворює емоційний ефект оригіналу. В іншому випадку такий переклад створить розрив між змістом і формою: думка автора зрозуміла, але форма її вираження чужа мові перекладу [Воронков 1991, с. 85].

11) Друга відмінна риса художнього тексту – активне використання різних засобів виразності і образності, тропів, фігур промови, при передачі яких перекладачеві необхідні кмітливість, багата фантазія і високий рівень професіоналізму.

12) Перерахувати і прокоментувати всі засоби оформлення художньої інформації в тексті не можливо через їх велику кількість. З цієї ж причини при перекладі художніх текстів конфлікт форми і змісту – неминучий – звідси виникає часте застосування прийому компенсації, що призводить до нейтралізації певних значущих частин змісту оригіналу.

13) Наступна особливість художнього перекладу пов'язана з фразеологізмами і фразеологічними оборотами. При точному перекладі таких мовних одиниць, смислове навантаження тексту не зможе бути адекватно передано, з цієї причини перекладачеві необхідно знаходити еквіваленти в мові, якою перекладається текст. Також перекладачеві нерідко доводиться мати справу з грою слів, до якої часто любить вдаватися письменник, і яку дуже непросто відтворити.

14) Часто перекладачеві важко передати мовний вигляд персонажів, а фольклорні, діалектні і жаргонні елементи мови багато дослідників визнають абсолютно неперекладними [Воронков 1991, с. 87].

15) Особливі труднощі при художньому перекладі з'являються, коли перекладачеві необхідно передати стиль тієї чи іншої епохи і відтворити відповідність культурним особливостям. Перекладач повинен спочатку перейнятися текстом, досліджувати епоху, до якої належить той чи інший художній твір.

Таким чином, текст призначений для передачі і для зберігання інформації, він є внутрішньо пов'язаним, закінченим цілим, що володіє ідейно-художньою єдністю. Художній текст є ідеальною формою передачі авторської свідомості, надає естетичного впливу на читача або на слухача.

Отже, художній переклад творів – це довгий і трудомісткий процес, який є своєрідним викликом для будь-якого перекладача, так як він вимагає не тільки виняткового рівня знання двох мов, але і їх культури. При цьому в силу тих чи інших причин, не завжди представляється можливим передати всю ту інформацію, яку несе в собі оригінал.

1.2 Труднощі здійснення художнього перекладу

Перекладаючи художній текст з іноземної мови українською, перекладач, як правило, стикається з цілим рядом труднощів. В теорії перекладу художніх текстів існує наступна думка: оригінал художнього тексту, спочатку написаний для читачів своєї мови, володіє своїми національними особливостями і характеристиками, які характерні тільки для цього народу, практично не може бути абсолютно точно відтворений мовою іншого народу [Влахов 1980, с. 13].

На відміну від перекладів, наприклад, наукових текстів, переклад художніх творів можна повною мірою порівняти з мистецтвом, чийм завданням є

не буквальна передача тексту, а щось більше. Складність перекладу художніх текстів можна пояснити специфічними способами відображення світу в різних мовах і відмінністю культур, до яких належать мови перекладу та оригіналу, з-за чого дослівний переклад часто не в змозі передати всю глибину художнього твору. Не кожен навіть дуже досвідчений перекладач в змозі якісно перекласти художній твір, так як часто перекладачеві доводиться не стільки репродукувати текст на іноземній мові, скільки створювати його заново, попередньо всебічно осмисливши оригінал.

Для створення грамотного літературного перекладу перекладач повинен володіти вмінням інтерпретації гри слів, здатністю передачі художніх образів. Отже, перекладач художніх творів – це не просто людина, яка досконало володіє двома мовами, це також і письменник [Куприн 2007, с. 26].

Іншими словами, переклад художнього твору не є просто буквальний, дослівний переклад тексту і часто художній переклад тексту може не збігатися з оригіналом, так як головне завдання такого переведення – щоб переклад означав для носіїв мови перекладу те ж саме, що означало вихідне висловлювання для носіїв своєї мови. Отже, перекладач викладає на папері своє бачення, розуміння художнього тексту.

Провівши аналіз перекладу і зіставивши результати з оригіналом тексту, можна визначити рівень, художній смак, широту письменницького кругозору і особливості світогляду перекладача. При первинному аналізі особливостей перекладу художнього тексту, можна виділити наступний ряд проблем, з якими стикаються всі перекладачі:

- специфіка перекладу стійких виразів;
- проблема перекладу гри слів;
- необхідність прийняття до уваги культурні відмінності.

Специфіка перекладу стійких виразів є не настільки складною, як може здатися на перший погляд. Користуючись словником стійких словосполучень і зворотів мови, а також словником синонімів можна без особливих зусиль підібрати найбільш адекватний переклад.

Проблема перекладу гри слів є одним з найцікавіших моментів в художньому перекладі – текст перекладу має гумористичне або іронічне підґрунтя. Необхідно володіти особливою майстерністю, щоб зберегти гру слів, яку має на увазі автор.

Переважно, гра слів ґрунтується на багатозначності слова. Часом трапляється, що значення гри слів в оригіналі і перекладі збігаються, дозволяючи зберегти сенс і принцип гри слів. Проблема ж полягає в тому, що мовні збіги при грі слів надзвичайно рідкісні [Влахов 1980, с. 183].

Необхідність прийняття до уваги культурних відмінностей є одним з показників майстерності перекладача. Перекладач художніх текстів повинен не тільки майстерно володіти іноземною мовою, він також повинен бути знавцем культури країни, мовою якої був написаний оригінальний текст.

Складним видається переклад текстів іншої епохи, або культури, без відповідних знань. Наприклад, розглянемо популярні способи описи жіночої краси в різних культурах. На відміну від України, де верблюд, будучи символом невибагливості, витривалості і торгівлі, також уособлює деякі погані звички («плюватися як верблюд»), в арабських країнах верблюд є символом краси, тому порівняння чарівної, миловидної дівчини з верблюдицею зустрічається так само часто, як порівняння красуні з лебідкою або калиною в українській літературі. Таким чином, похвала в арабській культурі в руках недосвідченого перекладача може перетворитися на непристойну образу в українській.

Лінгвокультурологічні елементи художніх текстів також представляють складність для перекладу. Лінгвокультурологічні елементи художніх текстів включають національно-культурні компоненти. Для позначення слів, семантика яких містить національно-культурний компонент, вчені користуються різними термінами: «слова-реалії» (Б. І. Рєпіна, 1970), «лінгвокраїнознавчі реалії» (М. Л. Вайсбурд, 1972), «країнознавчі реалії» (І. Вуйович, 1972).

Слова-реалії відносять до окремої категорії серед безеквівалентної лексики, а також до найменш дослідженого явища. Бурбак О. Ф. розуміє реалію як «суто позамовне явище, визначаючи її як факти, пов'язані з подіями суспільного та культурного життя країни, особливостями її державного ладу, історією її народу» [Бурбак 1985, с. 68–69].

На думку лінгвістів С. Влахова та С. Флоріна «реалії входять як самостійне коло слів до безеквівалентної лексики. Частково покривають коло реалій, але з цим частково виходять за межі безеквівалентної лексики терміни, вигуки, екзотизми, аббревіатури, звернення, відступлення від літературної норми; із реаліями стикаються власні імена і фразеологізми... В тих же межах безеквівалентної лексики значне місце займають слова, які б ми назвали власне безеквівалентною лексикою – це одиниці, які не мають лексичних відповідностей в перекладацькій мові».

Слова-реалії багато разів ставали об'єктом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних філологів. Над дослідженням реалій працювали такі вчені, як, наприклад, Л. Н. Соколов, Г. В. Шатков, А. Е. Супрун, Г. В. Чернова. С. Влахов та С. Флорін стали авторами книги «Неперекладне в перекладі» в якій описали слова-реалії, дали їх повну характеристику, класифікацію та вказали способи перекладу даних мовних одиниць. У підручниках з теорії перекладу В. Н. Комісарова, В. Н. Крупнова, Л. К. Латишева, Т. Р. Левицької, А. М. Фітермана, Л. С. Бархударова, М. М. Морозова та А. В. Федорова представлена інформація про культурно-марковані слова. Є. М. Верещагін та В. Г. Костомаров досліджують проблеми співвідношень мови і культури. В. С. Виноградов та Н. І. Паморозька описують ролі слів-реалій у художній літературі, а Г. Д. Томахін досліджує реалії-американізми.

У перекладознавстві, слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках. Уперше його вжив вчений А. Федоров у праці «Про художній переклад» (1941). Автор зазначає: «це діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практично мовних, а й літературознавчих і історико - лінгвістичних, не кажучи

вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє ... усвідомити всі особливості соціальних умов... історичні і географічні реалії і та ін." [Федоров 2002, с. 23].

На думку Я. Рецкера: «Реалії – це слова, що позначають предмети, процеси й явища, характерні для життя і побуту країни, але не відзначаються науковою точністю визначення, властивою термінам» [Рецкер 2007, с. 45]

Л. С. Бархударов дав наступне визначення словам-реаліям: «Слова, які позначають предмети, поняття і ситуації, які не існують в практичному досвіді людей, які говорять на іншій мові» [Бархударов 1975, с. 78]. Найбільш точно і повне визначення реаліям дали С. Влахін та С. Флорін: «Реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей в інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних основах», тому що вимагають особливого підходу» [Влахов 1980, с. 18].

Г. Д. Томахін виділив особливості вживання слів реалій на основі зіставлення різних мов і культур:

1) Реалія властива лише одному мовному колективу, а в іншому вона відсутня: амер. *drugstore* аптека-закусочна / укр. аналога немає;

2) Реалія присутня в обох мовних колективах, але в одному з них вона має додаткове значення: амер. *clover leaf* – лист конюшини; автодорожнє – перетин з розв'язкою у вигляді листа конюшини;

3) У різних суспільствах схожі функції здійснюються різними реаліями: амер. *sponge* – губка / укр. мочалка (при митті у ванній, в лазні);

4) У різних суспільствах подібні реалії розрізняються відтінками свого значення: *cuckoo's call* – кування зозулі в народних повір'ях американців про рокує, скільки років залишилося дівчині до весілля, в українців – скільки років залишилося жити.

Щодо структури слів-реалій, думки лінгвістів відрізняються. На думку таких лінгвістів як А. В. Федоров, Г. В. Чернов, Л. Н. Соболев, а також С. Влахов та С. Флорін, «слова-реалії» – це «лексичні одиниці», і тільки іноді «словосполучення». «Словосполучення» означають «номінативні словосполучення», тобто такі сполучення слів, які семантично дорівнюють слову. Дуже часто до реалій відносять фразеологічні звороти, ідіоми, прислів'я та приказки, багато з яких є характерними для конкретної культури та історичного забарвлення народу.

Класифікація типу реалій С. Влахова та С. Флоріна є однією з найбільш вдалих класифікацій слів-реалій. Класифікація реалій за Влаховим і Флоріним має поділ за предметною ознакою і поділ за місцевою ознакою. До поділу за предметною ознакою належать [Влахов 1980, с. 342]:

1) Географічні реалії (найменування об'єктів фізичної географії, в тому числі і метеорології; найменування географічних об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини; найменування ендеміків);

2) Етнографічні реалії

– Побут (їжа, напої, побутові заклади; одяг і прикраси; житло, меблі, посуд; транспорт (засоби та «водії»));

– Праця (люди праці; знаряддя праці; організація праці);

– Мистецтво і культура (музика і танці; музичні інструменти; фольклор; театр; інші мистецтва та предмети мистецтв; виконавці; звичаї та ритуали; свята та ігри; міфологія; культ; календар);

– Етнічні об'єкти (етноніми; прізвиська; найменування осіб за місцем проживання);

– Міри та гроші (одиниці мір; грошові одиниці; простомовні найменування мір і грошей);

3) Суспільно-політичні реалії

– Адміністративно-територіальний устрій (адміністративно-територіальні одиниці; населені пункти; деталі населеного пункту);

- Органи та носії влади (органи влади; носії влади);
- Суспільно-політичне життя (політична діяльність та діячі; патріотичні та суспільні рухи, і їх діячі; соціальні явища та рухи; звання, титули, звернення; заклади; учбові заклади і культурні установи; стани та касти, і їх члени; станові знаки і символи);
- Військові реалії (підрозділення; зброя; обмундирування; військові службовці і командири) [Влахов 1980, с. 65–67].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що лінгвостилістичні засоби художніх текстів представлено такими лінгвостилістичними засобами, як стилістичні тропи та фігури. Лінгвокультурологічні засоби художніх текстів реалізовується за допомогою національно-культурних компонентів – реалій.

16) Також, при перекладі повинні бути збережені і вірно передані всі засоби виразності вихідного тексту, однак, практика показує, що при будь-якому перекладі частина з них буде представлена в ослабленому вигляді або обмеженим числом компонентів лексичного повтору, або при передачі образу не вдасться зберегти його специфіку. В більшості випадків, до стилістичних засобів, які потребують перетворень вихідного тексту в процесі перекладу, відносяться [Лосев 1981, с. 96–97]:

- Епітети – відтворюються з урахуванням їх семантичних та структурних особливостей (прості і складні прикметники; ступінь дотримання нормативного семантичного узгодження з визначеним словом; наявність метафори, метонімії, синестезії), з урахуванням позиції по відношенню до визначного слова і його функції;
- Порівняння – відтворюються з урахуванням структурних особливостей, стилістичної забарвлення лексики, що входить в нього;
- Метафори – відтворюються з урахуванням структурних характеристик, з урахуванням семантичних відносин між образним і предметним планом;

- Авторські неологізми – відтворюються за існуючою в мові перекладу словотворчою моделлю, аналогічну тій, яку використовував автор, зі збереженням семантики компонентів слова і стилістичного забарвлення.
- Повтори: фонетичні, морфемні, лексичні, синтаксичні, лейтмотивні – відтворюються зі збереженням кількості компонентів повтору і самого принципу повтору на даному мовному рівні;
- Іронія – для її відтворення в перекладі передається, перш за все, сам принцип контрастного зіткнення, зіставлення того, що неможливо зіставити;
- Власні назви та топоніми – передаються зі збереженням семантики «мовця» імені і типовою для мови оригіналу словотворчою моделлю, екзотичною для мови перекладу;
- Синтаксична специфіка тексту оригіналу – наявність контрасту коротких і довгих речень, ритм прози, переважання підрядного зв'язку та ін. Передається за допомогою граматичних відповідностей;
- Діалектизми – як правило, компенсуються просторічною лексикою; жаргонізми, лайки передаються за допомогою лексики мови еквівалентного стилістичного забарвлення.

17) Таким чином, варто зазначити, що до художнього перекладу пред'являються більш високі вимоги, ніж до прагматичного. Перекладач повинен задовольнити більшу кількість вимог, щоб створити текст, який максимально повно представляє оригінал в іншомовній культурі. Одна з таких умов – збереження і вірна передача фігур мови і засобів виразності, використаних автором в тексті оригіналу, так як вони являють собою важливу складову художньої стилістики твору.

Вході дослідження були визначені основні проблеми перекладу художнього тексту, які полягають у труднощах перекладу ідіом, каламбурів та експресивних зворотів, що відображають національний менталітет. Відмінною рисою художніх перекладів є те, що вони передають не тільки зміст оригіна-

льного тексту, але і, в силу своєї специфічності, особливості сприйняття самого перекладача. Загалом же, суть цього процесу можна визначити як спробу усунення мовної та міжкультурної бар'єру між автором і читачем, пропускаючи оригінальний текст, крізь «призму сприйняття перекладача.

1.3 Перекладацькі трансформації як засіб реалізації художнього перекладу

Одними з основних понять теорії перекладу є поняття адекватності та еквівалентності. Еквівалентність – одне з ключових понять у перекладацькій науці. Деякі дослідники датують час виникнення терміна «еквівалентність» кінцем XIX – початком XX ст. [Алексеева 2004, с. 106]. В 60-х–80-х роках XX ст. розпочався період активного використання поняття «еквівалентність». Багато представників зарубіжних шкіл перекладознавства присвятили свої праці проблемі досягнення еквівалентності в перекладі.

Одним з найвидатніших американських лінгвістів того часу є Ю. Найда. Учений запропонував розрізнити два види еквівалентності: формальну і динамічну. Формальна еквівалентність, за його словами, має бути «орієнтована на оригінал» і передбачає суворе дотримання граматичним структурам і формам слів оригіналу.

Динамічна еквівалентність орієнтована «на реакцію рецептора» і передбачає забезпечення рівного впливу на читача перекладу [Комиссаров 2000, с. 52–54].

Роботам Ю. Найди передували деякі більш ранні роботи інших американських лінгвістів, які певною мірою передбачили ідеї цього ученого. Напри-

клад, Дж. Касагранде ввів поняття «абсолютної еквівалентності», яка передбачає забезпечення ідентичної реакції читачів перекладу [Комиссаров 2000, с. 49].

Еквівалентність в розумінні видатного англійського лінгвіста Дж. Кетфорда стала ключовим поняттям, яке він включив в саме визначення перекладу. Лінгвіст заявив, що головним завданням теорії перекладу має стати визначення сутності перекладацької еквівалентності та умов її досягнення.

Емпіричним шляхом вченому вдалося з'ясувати, що еквівалентність не означає ні формально відповідності, ні рівності значень. Головна умова, щоб тексти оригіналу та перекладу могли замінювати друг друга в одній ситуації [Комиссаров 2000, с. 50]. Можна зробити висновок, що як і для багатьох інших вчених, для Дж. Кетфорда еквівалентність означає відповідність оригінального і перекладного тексту за функціями, а для цього вона повинна бути досягнута на рівні всього тексту в цілому.

Інший англійський лінгвіст, М. А. К. Хеллідей, довів, що поняття «еквівалентність» є основою не тільки теорії перекладу, а й порівняльного мовознавства, оскільки при зіставленні одиниць ВМ і МП ми припускаємо, що вони еквівалентні одні одній на контекстуальному рівні. Однак М. А. К. Хеллідей вказує на те, що еквівалентність, як поняття контекстуальне, не може бути виміряна, і тому дати їй чітке визначення неможливо.

Слід зазначити, що вчений розглядає

- еквівалентність тільки на рівні тексту, висловлювань;
- або пропозицій, але відмовляється від її вивчення;
- на рівні слів або словосполучень [Комиссаров 2000, с. 14–16].

Німецький дослідник А. Нойберт ставить на чільне місце при перекладі передачу комунікативних цінностей, які простежуються через весь текст в цілому, і тому, на його думку, відносини еквівалентності можуть існувати тільки між текстом.

Однак поряд з комунікативною еквівалентністю між одиницями можуть встановлюватися відносини лінгвістичної еквівалентності, тобто їх відповідність у двох текстах, але такі одиниці можуть бути визнані лінгвістично еквівалентними, тільки якщо вони служать для досягнення комунікативної еквівалентності двох текстів в цілому [Комиссаров 2000, с. 71–74]. На відміну від деяких своїх зарубіжних колег, А. Нойберт розрізняє поняття «еквівалентність» і «адекватність».

Інший німецький дослідник, Р. Єгер, в деякій мірі погоджується з А. Нойбертом. Він згоден з ним в тому, що текст перекладу повинен бути еквівалентний тексту оригіналу на комунікативному рівні. Однак вчений стверджує, що комунікативна цінність – це занадто абстрактний образ, який він пропонує замінити на функціональну значимість одиниць мови. Така схожість функцій одиниць мови в двох текстах (оригіналі та перекладі) є основою досягнення функціональної еквівалентності.

Серед вчених, що займаються питаннями визначення еквівалентності, назвемо Бархударова Л. С. Вчений пише, що «досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності перекладу»), всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов, вимагає від перекладача перш за все вміння провести численні і якісно різноманітні міжмовні перетворення – так звані перекладацькі трансформації – з тим, щоб текст перекладу з максимально можливою повнотою передавав всю інформацію, укладену у вихідному тексті, при суворому дотриманні норм МП» [Бархударов 1975, с. 190].

Найбільш повно теорія еквівалентності була розроблена російським вченим, В. Н. Комісаровим. Він відзначає багатогранність поняття «еквівалентність», яке являє собою різні ступені спільності між текстами перекладу та оригіналу.

Вчений виділяє п'ять типів еквівалентних відносин:

- 1) еквівалентність на рівні мети комунікації;
- 2) еквівалентність на рівні опису ситуації;
- 3) еквівалентність на рівні «способу опису ситуацій»;

- 4) еквівалентність на рівні значення синтаксичних структур;
- 5) еквівалентність на рівні значення словесних знаків [Комиссаров 2000, с. 52–93].

Варто відзначити, що в представленій ієрархічній структурі кожен рівень еквівалентності неможливий без еквівалентних відносин на попередньому рівні.

У концепції В. М. Комісарова поняття «еквівалентність» і «адекватність» розмежовані. У той час як еквівалентність відображає ступінь спільності між текстами оригіналу і перекладу, адекватність в рамках даної теорії носить оціночний характер. Вчений зазначає, що текст перекладу повинен відповідати тим завданням, заради яких переклад був здійснений.

Ступінь такої відповідності називається прагматичною цінністю перекладу. Якщо така ступінь достатня, переклад можна вважати правильним (адекватним) [Комиссаров 2000, с. 222].

А. Д. Швейцер, один з творців комунікативної теорії перекладу, розглядає еквівалентність у двох вимірах (одномірному горизонтальному і вертикальному ієрархічному) [Швейцер 2005, с. 215].

Подібне трактування поняття «еквівалентність» лягло в основу концепції еквівалентності Є. В. Бреуса, який виділяє два види еквівалентності-функціональну і міжкультурну.

З урахуванням функцій мови вчений виділяє наступні види функціональної еквівалентності: денотативна, експресивна, фатична, командна, металінгвістична, поетична.

Говорячи про рівні еквівалентності, в навчальних цілях їх ієрархія розглядається тільки щодо трьох видів еквівалентності: денотативної, експресивної та міжкультурної.

Так, у денотативній еквівалентності вчений виділяє формальний, компонентний, ситуативний рівні і рівень мети спілкування. Експресивна еквівалентність визначається формальним рівнем, квантитативним рівнем і рівнем мети спілкування.

Міжкультурна, або міжмовна ж еквівалентність передбачає трирівневу вертикаль (формальний, понятійний, дескриптивний рівні) [Бреус 2007, с. 15].

Мета еквівалентного перекладу полягає в збереженні змісту, функцій, стилістичних, комунікативних цінностей оригіналу, тобто до вичерпної передачі смислового та функціонально-стилістичної складових вихідного тексту [Валеева 2006, с. 18].

Терміни «адекватність» і «еквівалентність» етимологічно пов'язані. Вони сходять до однієї латинської форми слова, яке має значення «єдине, однакове, таке само». Але в теорії перекладу два цих поняття набули різного значення.

В теорії перекладу категорія адекватності виводиться з перекладацької практики, з тих умов, в яких протікає переклад і характеризується як категорія, що має оптимальний (а не абсолютний) характер. Її виникнення обумовлено тим, що в реальному житті перекладач не завжди має можливість максимально повно передати всю систему смислів, укладену в початковому мовному творі (тобто домогтися максимального відтворення). У ряді випадків перекладач змушений скорочувати повідомлення, вдаватися до компресії, щоб встигнути за виступаючим. Часом він змінює функціональне значення вихідного тексту.

Адекватність перекладу передбачає перш за все його відповідність тим очікуванням, які покладають на нього учасники комунікації: творець оригіналу, одержувач/замовник тексту перекладу, перекладач. Однак, враховуючи те, що мета повідомлення (комунікативна інтенція) автора оригіналу і мета перекладача даного оригіналу можуть збігатися, а можуть і відрізнятись, адекватність як властивість перекладу в рамках інформативного перекладу орієнтована більшою мірою на одержувача тексту перекладу, замовника. Це так звана «дезиративна адекватність» замовника перекладу. Відповідно, адекватний переклад – це переклад, який відповідає меті, поставленій перед перекладачем в процесі перекладу для отримання певного роду інформації [Валеева 2006, с. 19].

Поняття адекватності може бути поширене на тексти перекладу, які зберігають комунікативну функцію (комунікативну мету) оригіналу в тексті перекладу. У цьому випадку мова йде про тексти, в яких зберігається комунікативна інтенція автора при перекладі. Однак на семантикоструктурному рівні такі тексти розрізняються. Заданість мети і ситуації спілкування обумовлює варіативність вибору засобів в перекладі відповідно до норми і узусом вживання мовних одиниць кожного окремого соціуму. Так, наприклад, будуть адекватними комунікативно-прагматичні переклади в стандартних ситуаціях спілкування. Можемо порівняти: «По газонах не ходити» – «Keep of the Grass». В цьому випадку ми можемо говорити про функціональну (прагматичну, функціонально-прагматичну) адекватність тексту перекладу тексту оригіналу, метою якої є рівнозначний вплив на реципієнта [Валеева 2006, с. 20].

У той же час, стикаючись з перекладацькими завданнями різних рівнів, для досягнення поставленої мети перекладач змушений щоразу приймати рішення, формуючи тим самим оптимальну стратегію перекладу. Вибираючи стратегію перекладу адекватно поставленої мети, він вдається до того чи іншого способу перекладу (повного, вибіркового, реферативного). Таким чином, категорія адекватності в інформативному перекладі є, головним чином, характеристикою не ступеня відповідності тексту перекладу тексту оригіналу на семантичному, композиційному, жанровостилістиному рівнях, а ступеня відповідності стратегії перекладача, створеного ним тексту перекладу цілі комунікації, насамперед очікуванням одержувача/замовника перекладу, ситуації спілкування і національно-культурним нормам поведінки, прийнятим у даних ситуаціях.

Спільною рисою адекватності та еквівалентності (а саме, прагматичного рівня еквівалентності, або рівня мети комунікації, що виділяється в рамках еквівалентності) є збереження в тексті перекладу функціонально-комунікативної спрямованості. Прагматичне значення і комунікативний ефект, досягнуті при перекладі, навіть при відсутності еквівалентності на семантико-структурному рівні роблять переклад адекватним [Валеева 2006, с. 20].

Відмінна риса еквівалентності полягає в тому, що еквівалентність оригіналу і перекладу – це насамперед збереження, відтворення і спільність розуміння реципієнтами сукупності інформації, що міститься в тексті, включаючи й ту, яка впливає не тільки на розум, але і на почуття адресата і яка не тільки експліцитно виражена в тексті, але й імпліцитно віднесена до контексту і викликає конотативні асоціації.

В процесі своєї перекладацької діяльності перекладач завжди переслідує певну мету – досягнення адекватності перекладу. Не завжди лексичні одиниці однієї мови мають точні аналоги в іншій мові. Тому для вирішення цього завдання перекладач часто використовує перекладацькі трансформації (перетворення). Їх вміле використання забезпечує адекватність перекладу: текст перекладу точно відображає зміст вихідного тексту. «Трансформація – основа більшості прийомів перекладу. Полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі» [Федоров 2002, с. 201].

Термін «перекладацька трансформація» використовується багатьма видатними вченими (Л. С. Бархударов, В. Н. Комісарова, Я. І. Рецкер та ін.), і між ними немає повної згоди з приводу визначення цього поняття.

Термін «перекладацькі трансформації» вчені, які займаються цією проблемою, тлумачать по-різному. Р. К. Міньяр-Белоручев вважає, що таке перетворення «полягає в зміні формальних (лексичні і граматичні перетворення) або семантичних (семантичні перетворення) компонентів вихідного тексту». Також Р. К. Міньяр-Белоручев вказує на ту обставину, що компоненти вихідного тексту повинні зберігати свої формації, призначені для передачі [Міньяр-Белоручев 1996, с. 190].

Під трансформацією Н. Д. Гарбовський розуміє «такий процес перекладу, в ході якого система смислів, укладена в мовних формах вихідного тексту, сприйнята і зрозуміла перекладачем в силу його компетентності, трансфо-

рмується природним чином внаслідок міжмовної асиметрії в більш-менш аналогічну систему смислів, що обліковується у форми мови перекладу» [Гарбовський 2004, , с. 366].

І. Рецкер вважає, що перекладач передає значення іноземного слова в контексті і знаходить йому відповідну заміну мовою оригіналу, що не має аналога в словнику. Дослідник відносить трансформації до прийомів логічного мислення. Таке явище відноситься до лексичних перетворень. Також І. Рецкер говорить у своїх роботах про граматичні перетворення. Ці перетворення здійснюються в процесі перетворення структури речення відповідно до норм мови перекладу [Рецкер 1974, с. 216].

А. Д. Швейцер говорить про метафоричні перетворення тексту. У цьому випадку відбувається заміна однієї форми виразу іншою [Рецкер 1974, с. 216]. Якщо словникова відповідність відсутня або не може бути використана за умовами контексту, то перекладач може скористатися «перекладацькими трансформаціями» [Комиссаров 2000, с. 136]. Л. К. Латишев наводить приклади, коли просто необхідно вдаватися до навмисних відступів від тексту оригіналу – «перекладацьких трансформацій», оскільки буквальний переклад, або ж просто переклад, близький до оригіналу за семантикою, заважає сприйняттю тексту перекладу. Виникає протиріччя між двома критеріями адекватності перекладу – рівноцінністю регулятивного впливу вихідного тексту та тексту перекладу, та їх семантико-структурної форми [Латышев 1981, с. 320].

Перекладацький вибір детермінується факторами як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного характеру:

- відмінність систем мови перекладу та вихідної мови;
- функціонально-стилістичні особливості оригіналу;
- особливості мовної та мовленнєвої норм, характерні для мови оригіналу;
- індивідуальний стиль автора вихідного тексту;
- відсутність засобів еквівалентної передачі особливостей тексту оригіналу.

Отже, в більшості випадків, адекватності перекладу не можливо досягти без застосування перекладацьких трансформацій, які, в свою чергу, допомагають адаптувати текст перекладу для його адекватного сприйняття читачами.

Лексичні трансформації є відхиленнями від словникових відповідностей. Як правило, вони входять у вживання з тієї причини, що в мові оригіналу і мовою перекладу обсяг значень лексичних одиниць не збігається.

У своїй роботі “Курс перекладу” Латишев Л. К. визначає лексичні трансформації як “відхилення від словникових відповідностей” [Латышев 1981, с. 54]. У лексичних системах англійської та української мов спостерігаються розбіжності, які проявляються в типі смислової структури слова.

Сутність лексичних трансформацій полягає в заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) вихідної мови лексичними одиницями мов перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами, тобто, які мають інше значення, ніж передані ними в перекладі одиниці мови перекладу» [Бархударов 1975, с. 239].

У значенні слова в різних мовах часто виділяються різні ознаки одного і того ж явища або поняття, де відображено бачення світу, властиве даній мові, вірніше, носіям даної мови, що неминуче створює труднощі при перекладі. Чим ширше семантичний обсяг слова, тим ширше його сполучуваність, тому що завдяки цьому воно може вступати в найрізноманітніші зв'язки. Це в свою чергу допускає широкі можливості його передачі в перекладі, різні варіанти перекладу. Велике значення має і звичне для кожної мови вживання слова.

Лексичні трансформації часто поєднуються, тому чітко кваліфікувати їх не завжди можливо. Загалом можна виділити 8 основних різновидів лексичних трансформацій: конкретизація, генералізація, прийом лексичного додавання, прийом опущення, прийом смислового розвитку, прийом антонімічного перекладу, прийом цілісного перетворення, прийом компенсація [Алексеева 2004, с. 82].

Також, до лексичних трансформацій відносять перестановки, прийом транскрипції, транслітерації, калькування, описовий переклад, експлікація, стиснення.

Відомий перекладач і мовознавець Я. І. Рецкер підрозділяє перекладацькі трансформації на лексичні та граматичні, а також виділяє кілька підвидів лексичних трансформацій: диференціація, конкретизація, генералізація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, прийом компенсації [Рецкер 2007, с. 53].

Одним з найпоширеніших способів лексичних перетворень є лексико-семантичні заміни. Цей прийом може здійснюватися шляхом заміни форм слова, заміни частин мови і заміни членів речення.

Заміни форм слова являють собою заміни числа у іменників, заміни часів у дієслів та інші.

Заміни частин мови є досить поширеним типом замін. Широко поширене таке явище, як «прономіналізація» – заміна іменника займенником. Але також часто зустрічається такий тип перетворення, як заміна прикметника (зазвичай утвореного від географічної назви) на іменник. При заміні частин мови також може відбуватися перебудова синтаксичної структури речення, іншими словами заміна частин мови.

Заміни членів речення являють собою перебудову синтаксичної схеми побудови речень. Найчастіше дана перебудова викликана необхідністю передачі «комунікативного членування». Найяскравіший приклад цього типу є заміна пасивної конструкції англійської мови на активну конструкцію української мови [Рецкер 2007, с. 54].

Далі слід згадати такий прийом перекладу як генералізація. Він полягає в заміні вузького поняття загальним, а видового поняття родовим. При перекладі з англійської на українську він використовується набагато рідше, ніж конкретизація, що пов'язано з особливістю англійської лексики. Слова англійської мови зазвичай мають більш абстрактний характер, ніж українські слова, які відносяться до того ж поняття.

Поширеність прийомів генералізації і конкретизації при перекладі з англійської українською пояснюється наявністю безлічі англійських слів з широкою семантикою, у яких немає прямої відповідності в українській мові. Як правило, прийоми генералізації і конкретизації супроводжують один одного. Але при цьому можлива генералізація без конкретизації в тому випадку, якщо необхідно передати широке абстрактне поняття без уточнення його в перекладі. Прийом конкретизації, на відміну від генералізації неможливий без останньої.

Конкретизація є протилежністю генералізації. Під нею розуміється заміна слова або поєднання слів в мові оригіналу з більш широким значенням словом або поєднанням слів в мові перекладу.

При конкретизації заміна слова з широким значенням словом з вузьким значенням визначається [Рецкер 2007, с. 55]:

- розбіжністю у двох мовах;
- відсутністю в мові перекладу необхідної лексичної одиниці з широким значенням;
- розбіжністю в стилістичному забарвленні;
- вимогами граматичного порядку;
- прагненням уникнути повторів;
- прагненням досягти більшої образності.

Лексичні трансформації нерідко вимагають внесення додаткових слів. Це обумовлюється низкою причин. По-перше, відмінностями в структурі речення. Стислість англійської фрази і розгорнутий вираз думки в українській вимагає введення додаткових слів. Прийом лексичного додавання обумовлюється відсутністю потрібного слова або потрібного лексико-семантичного варіанта даного слова.

По-третє, додавання в процесі перекладу можуть бути викликані перебудовою синтаксичної структури речення і для передачі «членування речення» необхідно ввести підмет в англійській мові, який відсутній в українській. Особливу складність для перекладача представляє широке використання

атрибутивних поєднань. Особливо, атрибутивних поєднань «іменник + іменник», «прикметник + іменник». Останнє носить термінологічний характер. Правильний вибір компонента для додавання в український варіант перекладу, вимагає наявності екстралінгвістичних знань у перекладача [Рецкер 2007, с. 56].

Також існує явище, прямо протилежне додаванню – прийом опущення. Найчастіше опускаються ті слова, які є надлишковими з точки зору їх смислового змісту. Усунення надлишкових елементів тексту оригіналу дає перекладачеві можливість скорочувати загальний обсяг тексту.

Наступним видом лексичних трансформацій є прийом смислового розвитку. Він обумовлюється відмінностями в словникових відповідностях в англійській і українській мовах.

Один з поширених прийомів лексичних перетворень при перекладі публіцистичних текстів є цілісне перетворення. Також це різновид смислового розвитку. Цей прийом можна охарактеризувати як перетворення слова, а іноді цілого речення.

Під компенсацією в перекладі прийнято розуміти заміну непередаваного елемента іншим засобом, який передає ту ж інформацію. Причому необов'язково заміна буде проводиться в тому ж місці тексту, що і в оригіналі.

Антонімічний переклад є заміною поняття, вираженого в вихідному тексті, протилежним за значенням поняття. Це нерідко супроводжується перебудовою всього речення для збереження змісту [Рецкер 2007, с. 57].

Необхідно відзначити, що головною метою перекладу є досягнення адекватності. Перед перекладачем стоїть завдання перетворити текст оригіналу за допомогою різних перекладацьких трансформацій, для того, щоб текст перекладу передавав всю інформацію вихідного тексту і при цьому відповідав нормам перекладного тексту. Таким чином, можна зробити висновок, що будь-яка лексична трансформація вимагає від перекладача почуття міри, знання контексту, а також наявність екстралінгвістичних знань.

Висновки до I розділу

В рамках дослідження теоретичних джерел, було з'ясовано, що художня література – це відображення мовленнєвої діяльності, яка є характерною для тої національної мовної культури, якій належить автор; вона є рефлексією тієї мовної культури та збагачує її. Мова художнього твору особлива, з її допомогою письменник виражає своє світосприйняття та закодує глибинні смисли художнього твору, використовуючи природну мову лише як будівельний матеріал. Художній текст як індивідуально-авторське цілісне утворення являє собою багаторівневу й розгалужену структуру зі складною внутрішньою організацією й самобутніми засобами вербалізації національної картини світу.

Специфічними рисами художнього тексту можна вважати стилістичні прийоми, які в ньому використовуються. До стилістичних прийомів відносять стилістичні фігури і тропи, а також синтаксичні або стилістичні фігури, які підвищують емоційність і експресивність висловлювань за рахунок незвичайної синтаксичної побудови. До стилістичних фігур можна також віднести такі стилістичні фігури, як риторичний вигук, градація, асиндетон, полісидентон, порівняння, алегорія, метафора, метонімія, епітет, оксюморон, синекдоха, гіпербола, літота, антономазія, іронія, зевгма, оксюморон, перифрази. Іншими словами, переклад художнього твору не є просто буквальний, дослівний переклад тексту і часто художній переклад тексту може не збігатися з оригіналом, так як головне завдання такого переведення – щоб переклад означав для носіїв мови перекладу те ж саме, що означало вихідне висловлювання для носіїв своєї мови. В ході дослідження були визначені основні проблеми перекладу художнього тексту, які полягають у труднощах перекладу ідіом, каламбурів та експресивних обертів, що відображають національний менталітет. Відмінною рисою художніх перекладів є те, що вони передають не тільки зміст оригінального тексту, але і, в силу своєї специфічності, особливості сприйняття самого перекладача.

Ми зробили висновок про те, що еквівалентний переклад полягає в збереженні змісту, функцій, стилістичних, комунікативних цінностей оригіналу.

Адекватність перекладу включає в себе відповідність тексту перекладу тим очікуванням, які покладають на нього учасники комунікації: творець оригіналу, одержувач/замовник тексту перекладу, перекладач.

Досліджуючи лексичні трансформації, ми з'ясували, що перекладацькі трансформації підрозділяються на лексичні та граматичні. Існують наступні підвиди лексичних трансформацій: диференціація, конкретизація, генералізація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, прийом компенсації.

Таким чином, для того, щоб текст перекладу передавав всю інформацію вихідного тексту і при цьому відповідав нормам перекладного тексту, перекладачеві необхідно застосовувати комплекс перекладацьких трансформацій, за допомогою яких, можливо досягти адекватності тексту перекладу.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДІВ РОМАНУ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА “THE GREAT GATSBY”

2.1 Дослідження лінгвальних особливостей роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”

Френсіс Скотт Кей Фіцджеральд – американський письменник, який увійшов в історію світової літератури завдяки чудовим романам про життя Америки в 1920-30-ті роки. Скотт Фіцджеральд – автор безлічі яскравих творів, які досі приваблюють читача актуальністю своїх тем і торкаються душі сучасних людей. Головною особливістю творчості Фіцджеральда є історизм його художнього методу, а також взаємозв'язок долі країни і окремої особистості. Своєрідність художнього бачення – одна з найважливіших складових частин американської літератури 1920-30-х років. Фіцджеральд виступив як тонкий, самотній художник, без творчості якого важко уявити історію розвитку США. Це послужило причиною того, що вивчення творчості Фіцджеральда на тлі найбільш значних художніх досягнень американської літератури в

зазначений період представляється важливим і актуальним. Сьогодні творчість Фіцджеральда займає одне з провідних місць не тільки в період «між війнами», а й у всій американській літературі ХХ століття.

Одним з найяскравіших творів Ф. С. Фіцджеральда є роман «Великий Гетсбі». Мова твору «Великий Гетсбі» – багата, різноманітна, ідіоматична і являє собою цікавий матеріал для лексичного аналізу. По-справжньому відчутти всю глибину метафор автора і його вміння створити певну атмосферу, в якій живуть герої роману, можна лише через переклад окремих уривків, який, допомагає зрозуміти відтінки значень як нових, так і вже знайомих слів і виразів, а також проаналізувати особливості американського варіанту англійської мови.

Відмінною рисою цього твору є образно-емоційний вплив на читача, що досягається шляхом використання величезної кількості різноманітних засобів, від епітети і метафори до ритміко-синтаксичної побудови фрази. Художній текст, будучи вигадкою (хоча і відображає реальність), надає автору особливо широкі можливості для вільного зображення ходу часу і створення таким шляхом різних смислових і стилістичних ефектів.

Описані вище функції художнього стилю реалізуються, насамперед, за допомогою різних стилістичних засобів, тропів, а саме: метафори, уособлення, порівняння, метонімічних, епітетів, синекдохи, гіперболи та іронії. Так, у першій половині роману автор приділяє дуже багато місця опису вечірок в будинку Гетсбі:

At high tide in the afternoon I watched his guests diving from the tower of his raft, or taking the sun on the hot sand of his beach while his two motorboats slit the waters of the Sound, drawing aquaplanes over cataracts of foam.

Автор виділяє знамениті свята в будинку Гетсбі, і цей опис сповнений метафор, що описують образи героїв. Для нас же вони представляють інтерес, так як характеризують Гетсбі та відображають ставлення автора до свого героя. Автор не схвалює не тільки самі свята, але і їх господаря; він висловлює іронію:

He's a regular tough underneath it all.

Висловлює сатиру не тільки по відношенню до гостей, але і до самого Гетсбі:

The lights grow brighter as the earth lurches away from the sun and now the orchestra is playing yellow cocktail music and the opera of voices pitches a key higher. Laughter is easier minute by minute, spilled with prodigality, tipped out at a cheerful world.

У великій кількості, автор застосовує порівняння:

- *The lawn started at the beach and ran toward the front door for a quarter of a mile, jumping over sundials and brick walks and burning gardens—finally when it reached the house drifting up the side in bright vines as though from the momentum of its run.*
- *In his blue gardens men and girls came and went like moths...*
- *... her costume ... was now attired in an elaborate afternoon dress of cream colored chiffon.*
- *... whose hair they say turned cotton white one winter afternoon for no good reason at all.*
- *... and gold-colored tie.*

Таким чином, яскрава та насичена мова твору «Великий Гетсбі» представляє інтерес для перекладацького аналізу, який буде здійснено в наступних підрозділах.

2.2 Аналіз особливостей перекладів роману Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby”

2.2.1 Використання лексичних трансформацій трансформацій

Метою даного підрозділу є аналіз застосування лексичних трансформацій при перекладі художнього твору українською мовою як засобу досягнення адекватності. Отже, ми проведемо аналіз особливостей застосування трансформацій в творі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» (The Great Gatsby) та його перекладу українською мовою, здійсненого перекладачем М. Пінчевським. Матеріалом для аналізу послугувало 43 приклади застосування лексичних трансформацій, які були вилучені методом суцільної вибірки з твору, вказаного вище.

Лексична заміна є найбільш частотною трансформацією, що було з'ясовано в ході аналізу застосування лексичних трансформацій. Так, ця трансформація налічує 25% від всіх трансформацій, наприклад:

1. ... *criticizing any one...*

... когось *осудити*...

У прикладі, за допомогою лексичної заміни, було передано таку лексему, як *criticizing* – яка має еквівалент в українській мові – критикувати, не схвалювати. Проте, перекладач дібрав лексичну заміну – *осудити*.

2. ...*that he meant a great deal more than that.*

...і мені ясно було, що він має на думці *набагато більше*.

Сполучення *a great deal more* було відтворене шляхом лексичної заміни – *набагато більше*.

3. *In consequence I'm inclined to reserve all judgments...*

Отож я привчив себе не квапитися з *висновками*...

Вставний вираз *In consequence* було відтворено за допомогою лексичної заміни: *Отож*. Також, лексема *judgments*, яка має еквівалент в українській мові – «судження», була перекладена за допомогою лексичної заміни – *висновки*.

4. ... *a habit that has opened up many curious natures to me and also made me the...*

...і завдяки цій звичці не раз здобував прихильність людей пересічних, а ще частіше **ставав...**

Уривок речення *has opened up many curious natures* було відтворено за допомогою лексичних заміन – **здобував прихильність людей пересічних**. Словосполучення *made me* було відтворене за допомогою лексичної заміни – **ставав**.

5. *The abnormal mind is quick to detect...*

Хвороблива натура швидко вловлює...

Словосполучення *The abnormal mind* було перекладено як **Хвороблива натура**, отже, спостерігається застосування лексичної заміни. Дієслово *to detect* перекладено за допомогою лексичної заміни – **вловлює**.

6. *I was unjustly accused of being a politician...*

...ще в коледжі мені несправедливо закидали потяг до дешевої популярності...

Лексичну одиницю *unjustly* було відтворено за допомогою залучення лексичної заміни – **несправедливо**. Лексичну одиницю *accused* було відтворено як **закидали потяг**. Вираз *being a politician* було відтворено за допомогою лексичного замінника – **being a politician**.

7. ... when I realized by some *unmistakable sign* that an *intimate revelation*...

...помітивши в голосі співрозмовника перші нотки довірчих одкровенень...

Вираз *unmistakable sign* було перекладено за допомогою лексичної заміни – **перші нотки**. Таким же шляхом, було відтворено і словосполучення *an intimate revelation* – **довірчі одкровення**.

8. ... for the *intimate revelations*...

... виливаючи душу...

Лексична одинця *revelations* було відтворено за допомогою лексичної заміни – **душа**.

9. ... for the *intimate revelations* of young men or **at least** the terms in which they express them are usually plagiaristic and marred by obvious suppressions.

...адже виливаючи душу, молоді люди, **як правило**, не добирають свої власних слів, а говорять з чужого голосу і до того ж, на жаль, з явними недомовками.

Лексична одиниця **at least** була перекладена наступним чином: **як правило**.

10. *I am still a little afraid of **missing** something...*

*Я й досі побоююся **прогавити** щось...*

Лексична одиниця **missing** була перекладена за допомогою лексичної заміни – **прогавити**.

11. ... *I come to the admission...*

*... я мушу **зізнатися**...*

Сполучення **come to the admission** було відтворене за допомогою лексичної заміни – **мушу зізнатися**.

12. *Conduct may **be founded** on the **hard rock** or the **wet marshes**...*

*Поведінка людини може **гуртуватися** на засадах **твердих, як камінь чи хлипких, як твань**...*

Сполучення **be founded** було перекладене за допомогою лексичної заміни – **гуртуватися**. Так само, словосполучення **hard rock** було перекладене як **твердих, як камінь**. Словосполучення **чи хлипких, як твань** було відтворене як **wet marshes**.

13. ... *I felt that I wanted **the world**...*

*... мені хотілося, щоб **людство**...*

Лексична одиниця **the world** була перекладена за допомогою лексичної заміни: **людство**.

14. *I wanted no more riotous excursions with privileged glimpses into the human **heart**.*

*З мене досить уже було розгульних екскурсій з відвіданням потаємних закутків людської **душі**.*

Лексична одиниця **heart** була перекладена за допомогою лексичної заміни: **душі**.

15. *Only Gatsby, the man who gives his name to this book, was exempt from my reaction—Gatsby who **represented** everything for which I have an **unaffected scorn**.*

Тільки для Гетсбі, людини, ім'ям якої названа ця книжка, я робив виняток,- для Гетсбі, котрий **уособлював** усе те, що я **глибоко** зневажаю.

Лексична одиниця **represented** була перекладена за допомогою лексичної заміни: **уособлював**. Так само, і лексична одиниця **unaffected**, була відтворена за допомогою лексичної заміни – **глибоко**.

16. *...as if he were related to one of those **intricate machines** that register earthquakes ten thousand miles **away**.*

...він був немовби частиною одного з тих **складних приладів**, що реєструють підземні поштовхи **на відстані** десятків тисяч миль.

Лексична одиниця була **away** перекладена за допомогою лексичної заміни: **на відстані**. Так само, сполучення **intricate machines** було відтворене за допомогою лексичної заміни: **складних приладів**.

17. *This responsiveness **had nothing to do** with that flabby impressionability which is **dignified under the name** of the ‘**creative temperament**’— it was an **extraordinary gift** for hope, a romantic readiness such as I have never found in any other person and which it is not likely I shall ever **find** again.*

Чутливість ця не мала нічого спільного з млявою вразливістю, яку **гучно іменують** «артистичною вдачею», - це була **рідкісна здатність** надіятися, романтичний запал, якого я ні в кому більше не зустрів і, певне, вже ніколи не зустріву.

В прикладі, спостерігається велика кількість лексичних замін:

- **had nothing to do** – не мала нічого спільного;
- **dignified under the name** – гучно іменують;
- ‘**creative temperament**’ – «артистичною вдачею»;
- **extraordinary gift** – рідкісна здатність;
- **find** – зустріву.

18. *No—Gatsby **turned out all right** at the end...*

Ні, Гетсбі наостанку **виправдав себе...**

Сполучення **turned out all right** було відтворено шляхом лексичної заміни – **виправдав себе**.

19. ...it is what preyed **on Gatsby**, what **foul dust** floated in the wake of his dreams that **temporarily closed** out my interest in the **abortive** sorrows and shortwinded elations of men.

...не він, а те, що тяжіло **над ним**, та **отруйна курява**, яку здіймали крила його мрії,- ось що **на час позбавило** мене інтересу до людських **перебіжних** печалей та скороминуючих радощів.

Так само, і у вищенаведеному прикладі, було застосовано наступні лексичні заміни:

- **on Gatsby** – **над ним**;
- **foul dust** – **отруйна курява**;
- **temporarily** – **на час**;
- **closed** – **позбавило**;
- **abortive** – **перебіжних**.

20. The Carraways are **something of** a clan and we **have a tradition** that we're descended from the Dukes of Buccleuch, but **the actual founder of my line** was my grandfather's brother who came here in fifty-one, sent a substitute to the Civil War and **started the wholesale hardware business** that my father carries on today.

Каррауей – це – **цілий** клан, що, за родинними переказами, походить від герцогів Баклу, але **наша парость бере початок фактично від** дідового брата, який приїхав сюди 1851 року, відкупився від участі в Громадянській війні й **налагодив оптову торгівлю залізним товаром**, яку тепер провадить мій батько.

В прикладі було застосовано наступні лексичні заміни:

- **something of** – **цілий**;
- **we have a tradition** – **за родинними переказами**;
- **my line** – **наша парость**;

- *the actual founder* – бере початок фактично;
- *started* – налагодив;
- *wholesale hardware business* – оптову торгівлю залізним товаром.

21. *I bought a dozen volumes on banking and credit and investment securities and they stood on my shelf in red and gold like new money from the mint, promising to unfold the shining secrets that only Midas and Morgan knew.*

Я купив кільканадцять посібників з банківської і кредитної справи, з економіки капіталовкладень, і вони вишикувалися на полиці, сяючи червоними палітурками з золотим тисненням, мов щойно викарбувані монети, обіцяючи розкрити блискучі таємниці, відомі лише Мідасу й Моргану.

В прикладі було застосовано наступні лексичні заміни: *a dozen* – *кільканадцять*. Також, було застосовано лексичну заміну у випадку перекладу сполучення *investment securities* – *економіки капіталовкладень*. Лексичну заміну було застосовано при перекладі дієслова *stood* – *вишикувалися*.

Трансформація транскрибування є не досить частотною для збереження адекватності художнього твору, що було з'ясовано в ході аналізу застосування лексичних трансформацій. Так, ця трансформація налічує 3% від всіх трансформацій, наприклад:

22. *Only Gatsby, the man who gives his name to this book...*

Тільки для Гемсбі, людини, ім'ям якої названа ця книжка...

Ім'я головного героя *Gatsby* було відтворене за допомогою транскрипції – *Гемсбі*.

23. *The Carraways are something of a clan and we have a tradition that we're descended from the Dukes of Buccleuch, but the actual founder of my line was my grandfather's brother who came here in fifty-one, sent a substitute to the Civil War and started the wholesale hardware business that my father carries on today.*

Каррауейі - це, власне, цілий клан, що, за родинними переказами, походить від герцогів *Баклу*, але наша парость бере початок фактично від

дідового брата, який приїхав сюди 1851 року, відкупився від участі в Громадянській війні й налагодив оптову торгівлю залізним товаром, яку тепер провадить мій батько.

Прізвище *Carraways* перекладач передав за допомогою трансформації – **Каррауей**. Прізвище *Buscleuch* так само було відтворене за допомогою транскрипції – **Баклу**.

24. *I graduated from **New Haven** in 1915, just a quarter of a century after my father, and a little later I participated in that delayed Teutonic migration known as the Great War.*

1915 року, рівно через двадцять п'ять років після мого батька, я завершив вищу освіту в **Нью-Хейвені**, а трохи згодом узяв участь у тій запізній міграції тевтонських племен, яку заведено називати Великою світовою війною.

Назва навчального закладу була передана за допомогою транскрибування – **New Haven – Нью-Хейвен**.

Трансформація транслітерації так само як і транскрибування, є не досить частотною для збереження адекватності художнього твору, що було з'ясовано в ході аналізу застосування лексичних трансформацій. Так, ця трансформація налічує лише 2% від всіх трансформацій, наприклад:

25. *'How do you get to **West Egg** village?' he asked helplessly.*

*Ви не скажете, як дістатися до **Вест-Егга**? - безпорадно спитав він.*

Назву населеного пункту було транслітеровано: **West Egg – Вест-Егг**.

26. *I bought a dozen volumes on banking and credit and investment securities and they stood on my shelf in red and gold like new money from the mint, promising to unfold the shining secrets that only **Midas and Morgan** knew.*

*Я купив кільканадцять посібників з банківської і кредитної справи, з економіки капіталовкладень, і вони вишикувалися на полиці, сяючи червоними палітурками з золотим тисненням, мов щойно викарбувані монети, обіцяючи розкрити блискучі таємниці, відомі лише **Мідасу й Моргану**.*

Імена *Midas and Morgan* було передано за допомогою транслітерації – **Мідас й Морган.**

Трансформація калькування, як і транслітерація, налічує лише 2% від всіх трансформацій, що дозволяє зробити висновки про те, що така трансформація є не дуже продуктивною в процесі збереження адекватності. Розглянемо приклади:

27. ... *as my father snobbishly suggested...*

... **батькове снобістське зауваження...**

Лексична одиниця *snobbishly* була відтворена за допомогою калькування – **снобістське.**

28. ... *but the actual founder of my line was my grandfather's brother who came here in fifty-one, sent a substitute to **the Civil War** and started the wholesale hardware business that my father carries on today.*

...але наша парость бере початок фактично від дідового брата, який приїхав сюди 1851 року, відкупився від участі в **Громадянській війні** й налагодив оптову торгівлю залізним товаром, яку тепер провадить мій батько.

Сполучення *the Civil War* було так само передано за допомогою калькування – **Громадянська війна.**

Трансформація генералізації, є не досить частотною для збереження адекватності художнього твору, що було з'ясовано в ході аналізу застосування лексичних трансформацій. Так, ця трансформація налічує лише 2% від всіх трансформацій, що підтверджується прикладами:

29. *I graduated from New Haven in 1915, just a quarter of a century after my father, and a little later I participated in that delayed **Teutonic migration known as the Great War.***

1915 року, рівно через двадцять п'ять років після мого батька, **я завершив вищу освіту в Нью-Хейвені, а трохи згодом узяв участь у тій запізній міграції тевтонських племен, яку заведено називати Великою світовою війною.**

Лексична одиниця *graduated* була відтворена за допомогою генералізації – *завершив вищу освіту*. Так само, лексема *Teutonic* була передана за допомогою генералізації – *тевтонських племен*. Сполучення *known as* було відтворене за допомогою генералізації – *зведено називати*.

30. *I bought a dozen volumes on banking and credit and investment securities and they stood on my shelf in red and gold like new money from the mint, promising to unfold the shining secrets that only Midas and Morgan knew.*

Я купив кільканадцять посібників з банківської і кредитної справи, з економіки капіталовкладень, і вони вишикувалися на полиці, сяючи червоними палітурками з золотим тисненням, мов щойно викарбувані монети, обіцяючи розкрити блискучі таємниці, відомі лише Мідасу й Моргану.

Сполучення *new money* було генералізовано наступним чином: *щойно викарбувані монети*.

Конкретизація представлена лише 1% від прикладів, проаналізованих в творі, тому, можна зробити висновок, що вона не є достатньо продуктивною для збереження адекватності художнього твору, що продемонстровано прикладами з твору:

31. ... *I've been turning over in my mind ever since.*

...яку запам'ятав на все життя.

Вираз *turning over in my mind ever since* було конкретизовано – *запам'ятав на все життя*.

Трансформація опущення є більш частотною та складає 7% від прикладів, які було проаналізовано. Таким чином, ця трансформація застосовується досить часто для збереження адекватності художнього твору при перекладі. Проаналізуємо приклади:

32. ... *for the intimate revelations of young men or at least the terms in which they express them are usually plagiaristic and marred by obvious suppressions.*

...адже виливаючи душу, молоді люди, як правило, не добирають свої власних слів, а говорять з чужого голосу і до того ж, на жаль, з явними недомовками.

При перекладі, вираз *the terms in which they express them* було опущено.

33. ... *as my father snobbishly suggested...*

... батькове снобістське зауваження...

Сполучення *as my* було опущено при перекладі.

34. *And, after boasting this way of my tolerance...*

A тепер, похвалившись своєю терпимістю,...

Сполучення *this way* було опущено.

35. ... *I felt that I wanted the world...*

... мені хотілося, щоб людство...

Вираз *I felt that* було опущено.

36. *Only Gatsby, the man who gives his name to this book, was exempt from my reaction—Gatsby who represented everything for which I have an unaffected scorn.*

Тільки для Гетсбі, людини, ім'ям якої названа ця книжка, я робив виняток, - для Гетсбі, котрий уособлював усе те, що я глибоко зневажаю.

Вираз *from my reaction* було опущено при перекладі.

37. *'How do you get to West Egg village?' he asked helplessly. [55]*

Ви не скажете, як дістатися до Вест-Егга? - безпорадно спитав він

Так само, як трансформація опущення, трансформація додавання складає 7% від проаналізованих прикладів, що дає підставу зробити висновок, що така трансформація є достатньо продуктивною для збереження адекватності художнього твору під час перекладу. Проаналізуємо приклади з твору:

38. *In consequence I'm inclined to reserve all judgments...*

Отож я привчив себе не квапитися з висновками...

При перекладі, займенник *себе* було додано.

39. ... *for the intimate revelations of young men or at least the terms in which they express them are usually plagiaristic and marred by obvious suppressions.*

...адже виливаючи душу, молоді люди, як правило, не добирають свої власних слів, а говорять з чужого голосу **і до того ж, на жаль**, з явними недомовками.

При перекладі, було додано таке сполучення слів, як: **і до того ж, на жаль**.

40. *Conduct may be founded on the hard rock...*

Поведінка людини може гуртуватися на засадах твердих, як камінь...

Під час перекладу, було додано такі лексичні одиниці, як: **людини, на засадах**.

41. *...some heightened sensitivity to the promises of life...*

...наділеною якоюсь загострено чутливістю до всього, що може пообіцяти йому життя...

При перекладі, було додано такі лексичні елементи та сполучення: **наділеною, до всього, що може**.

42. *'How do you get to West Egg village?' he asked helplessly.*

Ви не скажете, як дістатися до Вест-Егга? - безпорадно спитав він

При перекладі, було додано сполучення **Ви не скажете**.

43. *...it is what preyed on Gatsby, what foul dust floated in the wake of his dreams that temporarily closed out my interest in the abortive sorrows and shortwinded elations of men.*

...не він, а те, що тяжіло над ним, та отруйна курява, яку здіймали крила його мрії,- ось що на час позбавило мене інтересу до людських перебіжних печалей та скороминущих радощів.

Вираз **не він, а** було додано при перекладі.

В ході аналізу, ми змогли виокремити велику кількість лексичних трансформацій, таких як лексичні заміни, транскрибування, транслітерування, калькування, конкретизація, генералізація, додавання, опущення.

Кількісний аналіз свідчить, що лексична заміна є найбільш використовуваною трансформацією, ця трансформація налічує 25% від всіх трансформацій. Наступною за кількісними показниками є трансформація перестановки –

вона складає 14% від проаналізованих прикладів. Трансформація заміни частин мови та трансформація цілісного перетворення склали по 8% від проаналізованих прикладів. Трансформація додавання та трансформація опущення склали по 7% прикладів.

2.2.2 Граматико-синтаксичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу

Проаналізуємо граматично-синтаксично трансформації, як засобу досягнення адекватності перекладу.

– Заміна частин мови:

44. ... *for the intimate revelations*...

... *виливаючи* душу...

В прикладі, прикметник *intimate* було відтворене за допомогою дієприкметника – *виливаючи*.

45. *I am still a little afraid of missing something*...

Я й досі побоююся прогавити щось...

Сполучення *a little afraid* було відтворене за допомогою дієслова – *побоююся*.

46. ... *as my father snobbishly suggested*...

... *батькове снобістське зауваження*...

В прикладі, дієслово *suggested* було відтворене за допомогою іменника – *зауваження*.

47. *Only Gatsby, the man who gives his name to this book, was exempt from my reaction—Gatsby who represented everything for which I have an unaffected scorn.*

Тільки для Гетсбі, людини, ім'ям якої названа ця книжка, я робив виняток, - для Гетсбі, котрий уособлював усе те, що я глибоко **зневажаю**.

В прикладі, іменник **scorn** було відтворено за допомогою дієслова – **зневажаю**.

48. ...some heightened sensitivity to **the promises** of life...

...наділеною якоюсь загострено чутливістю до всього, що може **пообіцяти** йому життя...

При перекладі, іменник **the promises** було відтворено за допомогою дієслова – **пообіцяти**.

49. ...as if he were **related to** one of those intricate machines that register earthquakes ten thousand miles away.

...він був немовби **частиною** одного з тих складних приладів, що реєструють підземні поштовхи на відстані десятків тисяч миль.

Під час перекладу, дієслово **related to** було відтворене за допомогою іменника – **частиною**.

50. ... it was an extraordinary gift for **hope**...

... це була рідкісна здатність **надіятися**...

Під час перекладу, іменник **hope** було відтворено за допомогою дієслова **надіятися**.

– Заміна активної дії пасивною / пасивної – активною:

51. ... my father **gave me** some advice...

... **я дістав** від батька пораду...

При перекладі, пасивна дія **gave me** була відтворена за допомогою активної дії – **я дістав**.

52. ... and **I understood**

...**і мені ясно** було,

Активна дія **I understood** була відтворена за допомогою пасивної дії – **мені ясно** було.

53. **Conduct may be founded** on the hard rock...

Поведінка людини може **гуртуватися** на засадах твердих, як камінь...

Пасивна дія – *may be founded* – була передана за допомогою активної дії – *гуртуватися*.

54. ...*I don't care what it's founded on.*

...мене вже не обходить, на чому вона ґрунтується.

Активна дія *I don't care* була відтворена за допомогою пасивної дії – *мене вже не обходить*.

55. *Only Gatsby, the man who gives his name to this book...*

Тільки для Гетсбі, людини, ім'ям якої названа ця книжка...

Пасивна дія *gives his name* була відтворена за допомогою активної дії – *названа*.

– Перестановки:

Трансформація перестановки застосовується в 90% речень. В роботі, ми наведемо лише кілька прикладів.

56. *He didn't say any more...*

Він нічого не додав...

При перекладі було застосовано трансформацію перестановок – *didn't say* – *не додав*.

57. ... *a habit that has opened up many curious natures to me and also made me the victim of not a few veteran bores.*

...і завдяки цій звичці не раз здобував прихильність людей пересічних, а ще частіше ставав жертвою невинних зануд.

В прикладі, було застосовано комплексні трансформації перестановок.

58. *The abnormal mind is quick to detect and attach itself to this quality when it appears in a normal person, and so it came about that in college I was unjustly accused of being a politician, because I was privy to the secret griefs of wild, unknown men.*

Хвороблива натура швидко вловлює і зразу ж намагається використати вияв терпимості з боку людини цілком нормальної; ще в коледжі мені несправедливо закидали потяг до дешевої популярності через

те, що найбільш **вовкуваті й замкнуті хлопці** звіряли мені свої потаємні жали.

Виокремлені жирним шрифтом, частини речення було відтворено за допомогою трансформації перестановок.

59. ... *frequently I have feigned sleep, preoccupation, or a hostile levity when I realized by some unmistakable sign that an intimate revelation was quivering on the horizon...*

... навпаки, помітивши в голосі співрозмовника перші нотки довірчих одкровень, я, **бувало, вдавав, що хочу спати, чи поспішаю кудись, чи переходив на такий собі задержувато-легковажний тон...**

В тексті оригіналу, перша частина речення була відтворена в кінці речення, а друга – навпаки, на початку. Таким чином, було застосовано трансформацію перестановок.

60. *When I came back from the East last autumn I felt that I wanted the world to be in uniform and at a sort of moral attention forever...*

Минулої осені, коли я повернувся з Нью-Йорка, мені хотілося, щоб людство стало на варту своїх моральних цінностей, як затягнутий у мундир солдат.

При перекладі, за допомогою трансформації перестановок було відтворено такі частини речення:

- ***I came back*** – коли я повернувся;
- ***Last autumn*** – минулої осені.

61. *Only Gatsby, the man who gives his name to this book, was exempt from my reaction — Gatsby who represented everything for which I have an unaffected scorn. ...then there was something gorgeous about him...*

Тільки для Гетсбі, людини, **ім'ям якої названа ця книжка**, я робив виняток, - для Гетсбі, котрий уособлював усе те, що я глибоко зневажаю. **...то він був особистістю надзвичайною...**

Вираз ***gives his name to this book*** було відтворено за допомогою трансформації перестановок – **ім'ям якої названа ця книжка**. Так само, вираз ***was***

something gorgeous about him – було відтворено за допомогою перестановок – *він був особистістю надзвичайною.*

62. ...*that temporarily closed out my interest in the abortive sorrows and shortwinded elations of men.*

...ось що на час позбавило мене інтересу до **людських** перебіжних печалей та скороминущих радощів.

За допомогою лексеми *men* було відтворено за допомогою трансформації перестановки – **людських**.

63. ... *that my father carries on today.*

...яку тепер провадить **мій батько**.

Словосполучення *my father* було передане за допомогою трансформації перестановки – словосполучення, в тексті оригіналу, знаходиться на початку уривку, в той час як в тексті перекладу – наприкінці – **мій батько**.

64. *I graduated from New Haven in 1915, just a quarter of a century after my father, and a little later I participated in that delayed Teutonic migration known as the Great War.*

1915 року, рівно через двадцять п'ять років після мого батька, я завершив вищу освіту в Нью-Хейвені, а трохи згодом узяв участь у тій запізній міграції тевтонських племен, яку заведено називати Великою світовою війною.

В тексті перекладу, інформація *in 1915* знаходиться в середині речення, в той час як в тексті оригіналу – на початку речення. Так само, вираз *just a quarter of a century after my father*, знаходиться в середині речення, коли в тексті перекладу – на початку речення – **рівно через двадцять п'ять років після мого батька**. Так само, сполучення *Teutonic migration* було відтворено за допомогою трансформації перестановок – **міграції тевтонських**.

65. *How do you get to West Egg village?' he asked helplessly.*

Ви не скажете, як дістатися до Вест-Егга? - безпорадно спитав він

При перекладі уривку речення *he asked helplessly* було застосовано трансформацію перестановки – **безпорадно спитав він**.

66. ... *that only Midas and Morgan knew.*

... *відомі лише Мідасу й Моргану.*

Лексема *knew* була застосовано наприкінці речення, втім як при перекладі, лексема була відтворена на початку речення – *відомі*.

– Розчленування речення:

67. *When I came back from the East last autumn I felt that I wanted the world to be in uniform and at a sort of moral attention forever; I wanted no more riotous excursions with privileged glimpses into the human heart.*

Минулої осені, коли я повернувся з Нью-Йорка, мені хотілося, щоб людство стало на варту своїх моральних цінностей, як затягнутий у мундир солдат. З мене досить уже було розгульних екскурсій з відвіданням потаємних закутків людської душі.

Як демонструє приклад, речення було розчленоване на два речення.

Отже, можна підсумувати, що граматичні трансформації представлено такими перекладацькими техніками, як заміни частини мови, трансформація перестановки, розчленування речення, заміна активної дії пасивною / пасивною – активною.

2.2.3 Лексико-граматичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу твору

В цьому підрозділі, проведемо аналіз використання лексико-граматичних трансформацій, які застосовуються при перекладу твору «Великий Гетсбі» як засіб для досягнення адекватності перекладу твору.

– Антонімічний переклад:

68. ... *I come to the admission that it has a limit.*

... *я мушу зізнатися що вона не безмежна.*

Ствердний уривок речення *it has a limit* було відтворено за допомогою трансформації антонімічного перекладу – застосовується заперечувальна форма – **вона не безмежна**.

69. *I wanted no more riotous excursions with privileged glimpses into the human heart.*

З мене досить уже було розгульних екскурсій з відвіданням потаємних закутків людської душі.

Так само, заперечувальна форма *I wanted no more* відтворюються за допомогою стверджувальної форми – **з мене досить уже було....**

70. *In consequence I'm inclined to reserve all judgments...*

Отож я привчив себе не квапитися з висновками...

Стверджувальна форма *to reserve* була відтворена за допомогою заперечувальної – **не квапитися**.

– Експлікація:

71. *When I came back from the East last autumn...*

Минулої осені, коли я повернувся з Нью-Йорка...

Власна назва *from the East* була відтворена за допомогою трансформації експлікації прихованої інформації – **з Нью-Йорка**.

72. *The Carraways are something of a clan and we have a tradition that we're descended from the Dukes of Buccleuch, but the actual founder of my line was my grandfather's brother who came here in fifty-one, sent a substitute to the Civil War and started the wholesale hardware business that my father carries on today.*

Каррауеї – це – цілий клан, що, за родинними переказами, походить від герцогів Баклу, але наша парость бере початок фактично від дідового брата, який приїхав сюди 1851 року, відкупився від участі в Громадянській війні й налагодив оптову торгівлю залізним товаром, яку тепер провадить мій батько.

Кількісний показник *in fifty-one* було передано за допомогою трансформації експлікації – **1851 року**.

73. *I graduated from New Haven in 1915, just a quarter of a century after my father, and a little later I participated in that delayed Teutonic migration known as the Great War.*

1915 року, рівно через **двадцять п'ять років** після мого батька, я завершив вищу освіту в Нью-Хейвені, а трохи згодом узяв участь у тій запізній міграції тевтонських племен, яку заведено називати Великою світовою війною.

Сполучення *a quarter of a century* було передано за допомогою трансформації експлікації – **двадцять п'ять років**.

– Описовий переклад:

74. *... frequently I have feigned sleep, preoccupation, or a hostile levity when I realized by some unmistakable sign that an intimate revelation was quivering on the horizon...*

... навпаки, помітивши в голосі співрозмовника перші нотки довірчих одкровень, я, бувало, вдавав, що хочу спати, чи поспішаю кудись, чи **переходив на такий собі задержувато-легковажний тон...**

Сполучення *hostile levity* було відтворене за допомогою описового перекладу – **переходив на такий собі задержувато-легковажний тон...**

75. *... for the intimate revelations of young men or at least the terms in which they express them are usually plagiaristic and marred by obvious suppressions.*

...адже виливаючи душу, молоді люди, як правило, **не добирають свої власних слів, а говорять з чужого голосу і до того ж, на жаль, з явними недомовками.**

Лексема *plagiaristic* була відтворена за допомогою описового перекладу – **не добирають свої власних слів, а говорять з чужого голосу.**

76. *...I felt that I wanted the world to be in uniform and at a sort of moral attention forever....*

...мені хотілося, щоб людство **стало на варту** своїх моральних цінностей, як **затягнутий у мундир солдат...**

Сполучення *to be in uniform* було передане за допомогою трансформації описового перекладу – ... **стало на варту... як затягнутий у мундир солдат...**

– Модуляція:

77. ...*a habit that has opened up many curious natures to me and also made me the victim of not a few veteran bores.*

...**і завдяки цій** звичці не раз здобував прихильність людей пересічних, а ще частіше ставав жертвою невинних зануд.

Смисловий розвиток було здійснено за допомогою застосування сполучення ...**і завдяки цій**.

78. *I wanted no more riotous excursions with **privileged glimpses** into the human heart.*

З мене досить уже було розгульних екскурсій з **відвіданням потаємних закутків** людської душі.

Смисловий розвиток було здійснено за допомогою застосування сполучення ... з **відвіданням потаємних закутків...**

79. ...*it is what preyed on Gatsby, what foul dust floated in **the wake** of his dreams that temporarily closed out my interest in the abortive sorrows and shortwinded elations of men.*

...не він, а те, що тяжіло над ним, та отруйна курява, яку **здіймали крила** його мрії,- ось що на час позбавило мене інтересу до людських перебіжних печалей та скороминущих радощів.

Іменник *the wake* було відтворено за допомогою трансформації модуляції або смислового розвитку – **здіймали крила**.

80. *The Carraways are something of a clan and we have a tradition that we're descended from the Dukes of Buccleuch, but the actual founder of my line was my grandfather's brother who came here in fifty-one, **sent a substitute** to the*

Civil War and started the wholesale hardware business that my father carries on today.

*Каррауеї – це – цілий клан, що, за родинними переказами, походить від герцогів Баклу, але наша парость бере початок фактично від дідового брата, який приїхав сюди 1851 року, **відкупився від участі в Громадянській війні** й налагодив оптову торгівлю залізним товаром, яку тепер провадить мій батько.*

Сполучення *sent a substitute* було відтворено за допомогою трансформації модуляції – **відкупився від участі**.

81. *I bought a dozen volumes on banking and credit and investment securities and they stood on my shelf in **red and gold** like new money from the mint, promising to unfold the shining secrets that only Midas and Morgan knew.*

*Я купив кільканадцять посібників з банківської і кредитної справи, з економіки капіталовкладень, і вони вишикувалися на полиці, **сяючи червоними палітурками з золотим тисненням**, мов щойно викарбувані монети, обіцяючи розкрити блискучі таємниці, відомі лише Мідасу й Моргану.*

Словосполучення оригіналу *red and gold* було відтворено за допомогою застосування трансформації смислового розвитку – **сяючи червоними палітурками з золотим тисненням**.

– Цілісне перетворення:

82. *In my younger and more vulnerable years...*

Ще будучи зеленим і вразливим юнаком...

Уривок речення було повністю перебудовано.

83. *...but we've always been unusually communicative in a reserved way...*

... але ми з ним завжди розуміли один одного з півслова...

Уривок речення було повністю перебудовано, отже, спостерігається трансформація цілісного перетворення.

84. *...because I was privy to the secret griefs of wild, unknown men.*

...через те, що найбільш вовкуваті й замкнуті хлопці звіряли мені свої потаємні жали.

Уривок речення, наведений вище, було відтворено за допомогою трансформації цілісного перетворення, з огляду на те, що речення було повністю перебудоване.

85. *Most of the confidences were unsought...*

Я зовсім не домагався такої відвертості...

Так само, наведений вище приклад було перебудовано за допомогою трансформації цілісного перетворення.

Наступні три приклади також було перебудовано при перекладі, що свідчить про застосування трансформації цілісного перетворення:

86. *...and I snobbishly repeat a sense of the fundamental decencies is parcelled out unequally at birth.*

...яке я по-снобістському повторюю - про те, що природа наділяє людей різним розумінням дозволеного і недозволеного.

87. *If personality is an unbroken series of successful gestures...*

Якщо міряти особистість напругою її поривань...

88. *My family have been prominent, well-to-do people in this middle-western city for three generations.*

Я належу до заможної родини, яка от уже в третьому поколінні відіграє значну роль у житті нашого середньозахідного міста.

Виконавши комплексний аналіз трансформацій, застосованих при перекладі твору «Великий Гетсбі», можна зробити висновок про те, що всі трансформації є способом збереження адекватності тексту, не дивлячись на численні лексичні, семантичні, граматичні та структурні зміни.

В ході аналізу, було зроблено висновок про те, лексична заміна є найбільш використовуваною трансформацією, ця трансформація налічує 25% від всіх трансформацій. Наступною за кількісними показниками є трансформація перестановки – вона складає 14% від проаналізованих прикладі. Трансформація заміни частин мови та трансформація цілісного перетворення склали по

8% від проаналізованих прикладів. Трансформація додавання та трансформація опущення склали по 7% прикладів.

Трансформація модуляції та трансформація заміни активної дії пасивною / пасивною – активною була застосована в 6% прикладів. Такі трансформації, як описовий переклад, антонімічний переклад, транскрипція склали по 3% прикладів. Трансформації, такі як транслітерація, калькування, генералізація, експлікація склали по 2% проаналізованих прикладів. Найменшу кількість складає трансформація розчленування речення – вона становить 1% від проаналізованих прикладів.

Результати математично-статистичного аналізу наведемо на рис. 2.1.

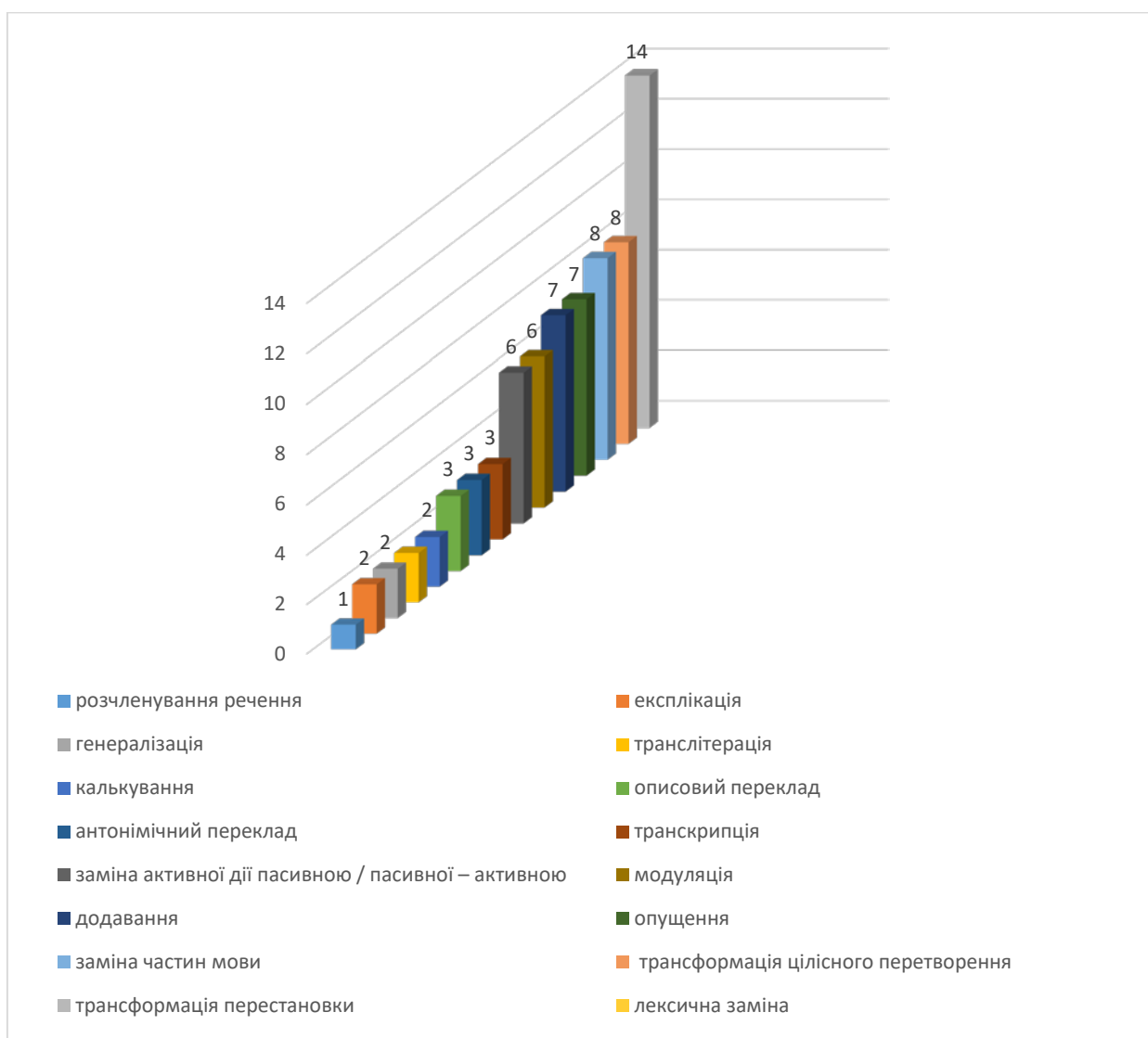

Рис. 2.1 – Трансформації перекладу твору «Великий Гетсбі»

Висновки до II розділу

В другому розділі ми провели аналіз особливостей застосування перекладацьких трансформацій в творі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» (The Great Gatsby) та його перекладу українською мовою, здійсненого перекладачем М. Пінчевським.

Характеризуючи твір «Великий Гетсбі», стало зрозуміло, що мова твору відрізняється винятковою яскравістю, лексичною насиченістю, великою кількістю художніх засобів, що є характерною рисою індивідуального стилю автора. Здійснюючи перекладацький аналіз, ми з'ясували, що лексична заміна є найбільш використовуваною трансформацією, ця трансформація налічує 25% від всіх трансформацій. Наступною за кількісними показниками є трансформація перестановки – вона складає 14% від проаналізованих прикладів. Трансформація заміни частин мови та трансформація цілісного перетворення склали по 8% від проаналізованих прикладів. Трансформація додавання та трансформація опущення склали по 7% прикладів.

Трансформація модуляції та трансформація заміни активної дії пасивною / пасивною – активною була застосована в 6% прикладів. Такі трансформації, як описовий переклад, антонімічний переклад, транскрипція склали по 3% прикладів. Трансформації, такі як транслітерація, калькування, генералізація, експлікація склали по 2% проаналізованих прикладів. Найменшу кількість складає трансформація розчленування речення – вона становить 1% від проаналізованих прикладів.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота присвячена темі дослідження перекладацьких трансформацій як способу досягнення адекватності художнього перекладного тексту (на матеріалі твору «Великий Гетсбі» С. Фіцджеральда). Аналіз теоретичних засад показав, що художній текст – утворення індивідуально-авторське, його мова – особлива, в ній митець відображує власне світосприйняття, закладає в неї глибинні смисл. Художній твір має багаторівневу структуру, яка характеризується складною внутрішньою організацією. Художня лексика характеризується експресивністю, емотивністю та образністю. Основна її функція – вплив на емоції та почуття читача.

Переклад художнього тексту характеризується певними складнощами, так як він насичений художніми засобами: фігурами, тропами, індивідуально-авторськими виразами, реаліями, які репрезентують культурні особливості, особливості епохи, каламбурами, ідіомами, експресивними зворотами, тощо. Здійснення буквального перекладу художнього твору ж не можливим, так як головне завдання такого перекладу – співпадіння комунікативної мети твору оригіналу та твору перекладу. Тому, перекладачеві необхідно здійснювати не еквівалентний переклад, а адекватний. Головною рисою адекватного перекладу є збереження комунікативної функції і форми оригіналу.

Виділяють три основних критерії, які, характеризуючи якість перекладу, нерозривно пов'язані з поняттям адекватності:

- загальна ефективність комунікації;
- розуміння задуму автора тексту;
- еквівалентна реакція на текст.

Зберегти адекватність допомагає ряд якісних перетворень, які називаються перекладацькими трансформаціями

Проаналізувавши існуючі класифікації трансформацій, ми сформувавши зведену класифікацію: 1. Лексико-семантичні трансформації: конкретизація; генералізація; модуляція; заміна наслідку причиною і навпаки. 2. Граматичні

трансформації: заміна форм слова; заміна частин мови; заміна членів речення.

3. Комплексні лексико-граматичні трансформації: антонімічний переклад; експлікація (описовий переклад); модуляція; цілісне перетворення; компенсація.

4. Синтаксичні трансформації: заміна типу речення; членування речення; еліпс; декомпресія; компресія; об'єднання речення.

5. Технічні прийоми перекладу: перестановки (переміщення); додавання; опущення; синтаксичне уподібнення (дослівний переклад); транскрибування; транслітерація; калькування.

Практичний розділ роботи було присвячено дослідженню специфіки використання перекладацьких трансформацій в творі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» (The Great Gatsby) та його перекладу українською мовою, здійсненого перекладачем М. Пінчевським.

В ході лексичної характеристики твору, було з'ясовано, що він характеризується насиченістю великою кількістю образних засобів, ідіом, каламбурів, тропів, стилістичних фігур, тощо.

В ході перекладацького аналізу, ми отримали наступні результати: ми з'ясували, що лексична заміна є найбільш використовуваною трансформацією, ця трансформація налічує 25% від всіх трансформацій. Наступною за кількісними показниками є трансформація перестановки – вона складає 14% від проаналізованих прикладів. Трансформація заміни частин мови та трансформація цілісного перетворення склали по 8% від проаналізованих прикладів. Трансформація додавання та трансформація опущення склали по 7% прикладів.

Трансформація модуляції та трансформація заміни активної дії пасивною / пасивною – активною була застосована в 6% прикладів. Такі трансформації, як описовий переклад, антонімічний переклад, транскрипція склали по 3% прикладів. Трансформації, такі як транслітерація, калькування, генералізація, експлікація склали по 2% проаналізованих прикладів. Найменшу кількість складає трансформація розчленування речення – вона становить 1% від проаналізованих прикладів.

Наприкінці дослідження, вважаємо за доцільне зазначити, що переклад художнього твору з англійської мови українською можливий тільки за умови використання перекладацьких трансформацій, з огляду на граматично-структурні відмінності двох мов. Таким чином, здійснений переклад твору «Великий Гетсбі» українською мовою можна вважати адекватним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Москва: издательский центр «Академия». 2004. 352 с.
2. Алимов В. В. Интерференция в переводе (на материале профессиональной межкультурной коммуникации и перевода в сфере профессиональной коммуникации). Дисс. на ... д. филол. наук. Москва: 2004. 280 с.
3. Амеліна С.М. Сутність та особливості поняття «інформаційна компетентність перекладача». *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць*, 2013. 4 (57). С. 5–12.
4. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка: стилистика декодирования. Москва: Просвещение, 1990. 300 с.
5. Арошидзе Н. Различия языковых картин мира в клишированных образах: дисс. на соиск. степени доктора филологии. Батуми, 2009. 120 с.
6. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
7. Баран Є. Літературне дев'ятдесятництво: істерія й історія. *Березіль*, 2000. № 3–4. С. 182 – 185.
8. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Москва: изд. «Межд. отношения», 1975. 239 с.
9. Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Москва: Междунар. Отношения, 1975. 240 с.
10. Боева О.Д. Способи перекладу авторської метафори в художньому тексті. Філологічні науки. питання теорії і практики. *Грамота*, 2014. № 4 (34). Ч. 3. С. 41–44.

11. Бреус Е. В. Курс перевода с английского языка на русский. Учебное пособие. Москва: Валент. 2007. 320 с.
12. Бузаджи Д. М., Ланчиков В. К. Текст. Анализ. Перевод. Практикум по письменному переводу с английского языка на русский. Москва : Р. Валент, 2012. С. 50–57
13. Бурбак О.Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. *Іноземна філологія*, 1985. С. 68–69
14. Валеева Н. Г. К Понятиям адекватности и эквивалентности в научном переводе. *Вестник РУДН: серия «Вопросы образования: языки и специальность»*, 2006, №1(3). С. 17–21
15. Влахов С. Непереводимое в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 342 с.
16. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 342 с.
17. Воронков В. В. Прагматический аспект текста англоязычной публицистической журнальной статьи. Москва: Наука, 1991. С. 186
18. Гарбовский Н. К. Теория перевода: Учебник. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 2004. 544 с.
19. Гришаева Л. И. Феномен прецедентности и преемственность культур / под общ. ред.: Л. И. Гришаевой, М. К. Поповой, В. Т. Титова. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2004. 311 с.
20. Зарівчак Р.П. Статус реалії як перекладознавчого терміна. Теория и практика перевода. Київ, 1985. С. 23
21. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Флоренція-Страсбург-Гранада-Київ: TEMPUS, 1997. Ч. I «Граматичні труднощі». 317 с.
22. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (нім. мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.

23. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода. Учебное пособие. Москва: ЧеРо. 2000. 136 с.
24. Копанев П. И. Вопросы истории и теории художественного перевода. Минск, 1972. С. 64, 68 и др.
25. Копильна О. Відтворення авторської алюзії в англо-українському перекладі. Дис. Київ, 2007. Автореферат. 20 с.
26. Косоножкина Л.В. Специфика перевода стилистических приёмов художественного текста с английского. *РИНХ*, 2015. №7. 5 с.
27. Куприн А. И. Юнкера. Москва: Эксмо-Пресс, 2007. С. 1–78.
28. Латышев Л. К. Курс перевода. Эквивалентность перевода и способы её достижения. Москва: Межд. отн., 1981. 198с
29. Латышев Л. К. Технология перевода: учебное пособие. 3-е изд., стер. Москва: Академия, 2007. 320 с.
30. Лосев, А. Ф. О понятии языковой валентности. *Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз.* 1981. Т. 40. Вып. 5. С. 403–413.
31. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода. Москва: Московский лицей, 1996. 190 с.
32. Новікова К. О. Методи відтворення стилістичних фігур і тропів у процесі перекладу художніх текстів. *Одеський лінгвістичний вісник*, 2016. № 7. С. 272 – 276
33. Основні труднощі відтворення алюзії у художньому тексті. *Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (29-31 березня 2006 року)*. Київ: НАУ, 2006. Том 2. С. 123–124.
34. Прибатень Ю. Семантико-стилістична завантаженість заголовків художніх творів як перекладацька проблема. *Мовні і концептуальні картини світу: збірник наукових праць*. Випуск 17. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. С. 318–323

35. Ребенко М. Ю. Мовна особистість перекладача як причина деформації у перекладі. *Мова і культура. (Науковий журнал)*, 2009. Вип. 12. Т II(127). С. 324–332.
36. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. 3-е изд., стереотип. Москва: «Р. Валент», 2007. 244 с.
37. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974. 216 с.
38. Сдобников В.В., Петрова О. В. Теория перевода: (учебник для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков). Москва: АСТ: Восток Запад, 2007. 448 с.
39. Слышкин Г. Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. Москва: Academia, 2000. 128 с.
40. Солодуб, Ю.П. Теория и практика художественного перевода: учеб. пособие для студ. лингв, фак. высш. учеб. Заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2005. 304 с.
41. Тернистый путь переводчика. URL: <http://moiperevod.ru/>
42. Туровська Л. В. Типологічне термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст. в Україні. *Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”*. 2012. № 733. С. 49–52.
43. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей). Київ : Івано Франківськ: Місто НВ, 2013. 332 с.
44. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): для институтов и факультетов иностр. языков; учеб. пособие. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ; Москва: ООО «Издательский Дом – Филология трил», 2002. 416 с.
45. Федоров А. В. Очерки общей и сопоставительной стилистики. Москва: Высшая школа, 2002. 364 с.

46. Чередниченко О. І. Міжкультурні аспекти перекладу. Мовні і концептуальні картини світу. Мова, культура та переклад. Москва: Наука, 2001. 174 с.
47. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва: Наука, 2005. 215 с.
48. Bassnett S. Translation Studies. Literary Theory. Linguistics. Third Edition. L. and N.Y.: Routledge. Taylor&Francis Group, 2005. P. 75–80
49. Kövecses Z. Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in. Human Metaphors of Musical Motion. *Metaphor and symbol*, 18(2). P. 63–84
50. Maitland S. What is cultural translation. Bloomsbury Publishing, 2017. 192 p.
51. Newmark P. A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited, 2008. 292 p.
52. Ortony A. [Metaphor and Thought](#). Cambridge University Press, 1993. 196 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

53. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов Москва: Едиториал. УРСС, 2004. 576 с.
54. Коломієць Л.В. Українсько-англійський словник лінгвістичної термінології. / Л.В. Коломієць, О.Л. Паламарчук, Г.П. Стрельчук, М.В. Шевченко. 2013. 243 с.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

55. Fitzgerald S. The Great Gatsby. URL: <https://www.planetebook.com/free-ebooks/the-great-gatsby.pdf>
56. Фіцджеральд С. Великий Гетсбі / пер. з англ. М. Пінчевського. URL: <https://sites.google.com/site/openbookclassic/svitova-literatura/ficdzerald/velikij-getsbi>

SUMMARY

My work presents an analysis of linguistic features based on the novel by F. S. Fitzgerald “The Great Gatsby”.

The main idea of the presented work is in determining the linguistic features of the translation and comparing them with the original. The most interesting thing was studying and understanding how the Ukrainian translation differs from the original.

The goal of the work was to find as many transformations as possible that describe all the differences between languages.

Professional translators can work with any type of translation, but in order not only to fully convey the content of the source, but also to take into account many nuances, you need to understand the specifics and be able to reflect it in the translated text. For example, almost all translators will be able to make a literal translation of a poem. But in order to reflect the meaning of conveying what the poet wanted to express, and even more so to make the finished text no less good poetic work, you need poetic talent.

Therefore, true professionals specialize in specific types of texts: and all of them can be divided into several main groups:

- Artistic translation;
- scientific and technical translation;
- socio-journalistic.

In my work, I studied only the features of artistic translations. In order to work in this direction, a translator should ideally have a literary talent. The complexity of this type of translation in many phrases inherent in the original language, images

that are understandable to native speakers and that do not say anything to those who are not familiar with it.

Key-words: *Ukrainian translation, lexical and grammatical transformations, research, semantics.*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Дідик Валерія Олександрівна, студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальність 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська, освітньо-професійна програма Переклад (англійський), адреса електронної пошти alexandrovna145@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лінгвальні особливості перекладів роману “The Great Gatsby” Ф. С. Фіцджеральда українською мовою» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ(студент) Дідик В. О.